

بسم الله الرحمن الرحيم

مشخصات کلی دوره کارشناسی رشته تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

۱- مقدمه

پیشرفت سریع در جهان امروز بدون تحول در علوم طبیعی و نیز علوم انسانی امکان پذیر نیست. از این رو بازنگری پیوسته در روشهای آموزشی و پژوهشی این دو حوزه اجتناب ناپذیر است. با عنایت به این که رشته‌های الهیات و معارف اسلامی پاسخگوی بخشی از نیازهای علمی - فرهنگی است، ضرورت دارد علاوه بر توجه به رشد کمی، به رشد کیفی آنها توجه شود و متناسب با تحولات علمی، فرهنگی و اجتماعی، در مواد درسی و شیوه‌های آموزشی آنها تجدیدنظر جدی به عمل آید؛ اما حساسیت بسیار علوم انسانی، مستلزم امعان نظر و دقت فراوان در هر اقدام در این زمینه است. از این رو تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی که در برنامه آموزشی رشته الهیات و معارف اسلامی در حد گرایش (۵۰ واحد درسی از ۱۴۱ واحد) تعریف شده، با این ملاحظات مورد بازنگری قرار گرفت تا با افزایش کمی و کیفی واحدها و دروس تخصصی به مرتبه رشته مستقل ارتقاء یابد.

بازنگری این رشته بنا به معیارها و ملاحظات زیر صورت گرفت است:

۱- توجه اصلی به جنبه فرهنگی و تمدنی اسلام، بر خلاف برنامه قبلی که بیشتر صبغه تاریخی داشته

۲- برنامه ریزی دروس در جهت آشنایی دانشجویان با پیشینه فرهنگی و تمدنی و تاریخی اسلام

۳- ایجاد تحول کمی و کیفی در دروس متناسب با نیازهای علمی جامعه

۴- ارائه دروسی که زمینه کسب مهارتهای تخصصی و شغلی دانشجویان را فراهم آورد.

۵- آشنا ساختن دانشجویان با روش تحقیق و کارورزی تحقیقاتی

۲- تعریف و هدف

به مجموعه آموزشها و پژوهشهایی که با دیدگاه و روش تاریخی در حیطه فرهنگ و تمدن اسلامی صورت می‌گیرد، تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی اطلاق می‌گردد.

هدف از ارائه برنامه آموزشی دوره کارشناسی رشته تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی تربیت نیروی انسانی متخصص مورد نیاز کشور در مراکز فرهنگی، آموزشی و پژوهشی و اجتماعی همچون دانشگاهها، آموزش و پرورش مراکز پژوهشی و جز آن با توجه به اولویتهای مذکور در مقدمه می‌باشد.

۳- ضرورت و اهمیت

از آنجا که تاریخ هر جامعه پایه موجودیت کنونی آن است شناخت تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی در درک و تعریف موقعیت و چالشهای کنونی و روشن کردن چشم اندازهای آینده جهان اسلام ضرورت تام و تمام دارد و نیل به این مهم جز با شناخت تاریخ گذشته اسلامی و تربیت نیروی انسانی متخصص که تواناییهای آموزشی و پژوهشی مناسب را کسب کرده باشند، امکان پذیر نخواهد بود. وجود چنین افرادی نه تنها موجبات وحدت ملی بلکه حافظ منافع و بقای کشور و انقلاب خواهد بود.

افزون اینکه در عصر گفتگو، حضور اندیشمندان و محققان توانمند در کنگره‌ها و سمینارهای بین‌المللی به منظور معرفی و دفاع از فرهنگ و تمدن اسلامی بر ضرورت و اهمیت این رشته بیش از پیش می‌افزاید.

۴- طول دوره و شکل نظام

طول دوره کارشناسی رشته تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی به طور متوسط چهارسال و حداکثر طبق آئین‌نامه‌های آموزشی شش (۶) سال می‌باشد. هر سال تحصیلی دو نیمسال و هر نیمسال شانزده (۱۶) هفته کامل آموزشی را در برمی‌گیرد. نظام آموزشی این دوره واحدی است و برای هر واحد درس نظری و عملی در هر نیمسال شانزده جلسه در نظر گرفته شده است.

۵- تعداد واحدهای درسی

تعداد واحدهای درسی دوره کارشناسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی ۱۳۵ واحد طبق جدول زیر است:

تعداد واحد	درس
۱۱ واحد	دروس عمومی
۴۰ واحد	دروس پایه
۷۶ واحد	دروس تخصصی الزامی
۸ واحد	دروس تخصصی انتخابی*
۱۳۵ واحد	جمع

۶- نقش و توانایی فارغ التحصیلان

* دانشجویان موظف به گذراندن ۸ واحد درسی از ۱۸ واحد دروس تخصصی انتخابی ارائه شده می‌باشند.

فارغ التحصیلان این رشته می توانند در موارد زیر نقش و توانایی خود را بکار گیرند.

- ۱- کارشناس دروس تاریخ و معارف و جز آن در وزارت آموزش و پرورش.
- ۲- کارشناس جهت فعالیتهای پژوهشی
- ۳- کارشناس برای فعالیت در سازمانها، ادارات داخلی و نمایندگیهای فرهنگی خارج کشور.
- ۴- تربیت افراد آگاه جهت فعالیت در سازمانها و اداراتی که در ارتباط با اقوام و اقلیتهای مختلف داخلی و خارجی فعالیت می کنند.

۷- شرایط و ضوابط ورود به رشته:

دانشجویان رشته کارشناسی تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی از طریق آزمون سراسری دانشگاهها از میان داوطلبان علوم انسانی، تجربی و یا ریاضی و فیزیک پذیرفته می شوند.

جدول دروس عمومی *

پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری			
ندارد	۴۸	—	۴۸	۳	فارسی	۱
ندارد	۴۸	—	۴۸	۳	زبان عمومی	۲
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	آیین زندگی	۳
ندارد	۱۶	—	۱۶	۱	جمعیت و تنظیم خانواده	۴
ندارد	۳۲	۳۲	—	۱	تربیت بدنی (۱)	۵
تربیت بدنی (۱)	۳۲	۳۲	—	۱	تربیت بدنی (۲)	۶
	۲۰۸	۶۴	۱۴۴	۱۱	جمع کل واحدها	

* هدف و سرفصل این دروس در برنامه درسی دانشکدههای مربوط موجود است.

دروس پایه*

پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری			
ندارد	۶۴	—	۶۴	۴	آموزش زبان عربی (۱)	۱
آموزش زبان عربی (۱)	۹۶	—	۹۶	۶	آموزش زبان عربی (۲)	۲
آموزش زبان عربی (۲)	۶۴	—	۶۴	۴	آموزش نحو عربی (۱)	۳
آموزش نحو عربی (۱)	۶۴	—	۶۴	۴	آموزش نحو عربی (۲)	۴
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	قرائت متون فرهنگی عربی	۵
آموزش زبان عربی (۱)	۳۲	—	۳۲	۲	ترجمه از عربی به فارسی (۱)	۶
ترجمه از عربی به فارسی (۱)	۳۲	—	۳۲	۲	ترجمه از عربی به فارسی (۲)	۷
	۳۸۴	—	۳۸۴	۲۴	جمع کل واحدها	

پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری			
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	منطق	۱
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	آشنایی با مبانی فقه و حقوق اسلامی	۲
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	کلام	۳
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	آشنایی با علوم حدیث	۴
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	آشنایی با ادیان بزرگ	۵
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	آشنایی با قرآن کریم	۶
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	آشنایی با کلیات فقه و حقوق اسلامی	۷
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مبانی کامپیوتر و کاربرد آن	۸
	۲۵۶	—	۲۵۶	۱۶	جمع کل واحدها	
	640	—	640	۴۰	جمع کل واحدهای دروس پایه	

*این دروس شامل ۲۴ واحد درس عربی و ۱۴ واحد دروس مشترک می‌باشد. هدف و سرفصل این دروس در برنامه‌ی درسی «گروه فرهنگ عربی» و «گروه‌های آموزشی دانشکده‌ی الهیات» درج شده است.

دروس تخصصی الزامی

ردیف	نام درس	تعداد واحد	نظری	عملی	جمع	پیش نیاز
۱	روش تحقیق	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۲	متون تاریخی و جغرافیایی به زبان عربی	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۳	متون تاریخی و جغرافیایی به زبان فارسی	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۴	خطوط و کتیبه‌های اسلامی	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۵	شناخت منابع تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۶	تاریخ اسلام (۱)	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۷	تاریخ اسلام (۲)	۲	۳۲	—	۳۲	تاریخ اسلام (۱)
۸	تاریخ اسلام (۳)	۲	۳۲	—	۳۲	تاریخ اسلام (۱ و ۲)
۹	تاریخ اسلام (۴)	۲	۳۲	—	۳۲	تاریخ اسلام (۱ و ۲ و ۳)
۱۰	تاریخ حکومت‌های متقارن در شرق از آغاز تا سقوط بغداد	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۱۱	تاریخ اسلام از سقوط بغداد تا تأسیس دولت صفویه	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۱۲	تاریخ صفویان	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۱۳	تاریخ اسلام در مصر و شام (۱)	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۱۴	تاریخ اسلام در مصر و شام (۲)	۲	۳۲	—	۳۲	تاریخ اسلام در مصر و شام (۱)
۱۵	تاریخ تشیع	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۱۶	وضع کنونی جهان اسلام (۱)	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۱۷	وضع کنونی جهان اسلام (۲)	۲	۳۲	—	۳۲	وضع کنونی جهان اسلام (۱)
۱۸	کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی	۴	۶۴	—	۶۴	ندارد
۱۹	تاریخ تشکیلات اسلامی (۱)	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۲۰	تاریخ تشکیلات اسلامی (۲)	۲	۳۲	—	۳۲	تاریخ تشکیلات اسلامی (۱)
۲۱	تاریخ آموزش و پرورش در اسلام (۱)	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۲۲	تاریخ آموزش و پرورش در اسلام (۲)	۲	۳۲	—	۳۲	تاریخ آموزش و پرورش در اسلام (۱)
۲۳	جغرافیاینگاری در اسلام	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد
۲۴	جغرافیای تاریخی جهان اسلام (۱)	۲	۳۲	—	۳۲	ندارد

پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری			
جغرافیای تاریخی جهان اسلام (۱)	۳۲	—	۳۲	۲	جغرافیای تاریخی جهان اسلام (۲)	۲۵
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ نگاری در اسلام	۲۶
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ علوم در اسلام (۱)	۲۷
تاریخ علوم در اسلام (۱)	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ علوم در اسلام (۲)	۲۸
تاریخ علوم در اسلام (۲و۱)	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ علوم در اسلام (۳)	۲۹
تاریخ علوم در اسلام (۳و۲و۱)	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ علوم در اسلام (۴)	۳۰
تاریخ علوم در اسلام (۴و۳و۲و۱)	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ علوم در اسلام (۵)	۳۱
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مطالعات اسلامی در غرب	۳۲
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	جهان اسلام در برخورد با غرب و استعمار	۳۳
جهان اسلام در برخورد با غرب و استعمار	۳۲	—	۳۲	۲	ایران در برخورد با غرب و استعمار	۳۴
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ هنرهای اسلامی (۱)	۳۵
تاریخ هنرهای اسلامی (۱)	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ هنرهای اسلامی (۲)	۳۶
تاریخ هنرهای اسلامی (۲و۱)	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ هنرهای اسلامی (۳)	۳۷
	۱۲۱۶	—	۱۲۱۶	۷۶	جمع کل واحدها	

دروس تخصصی اختیاری *

پیش نیاز	ساعت			تعداد واحد	نام درس	ردیف
	جمع	عملی	نظری			
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ عثمانیان	۱
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ اسلام در شبه قاره هند	۲
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ اسلام در مغرب	۳
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	تاریخ اسلام در اندلس	۴
روش تحقیق	۳۲	—	۳۲	۲	پروژه تحقیقاتی	۵
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مبانی مردم شناسی (انسان شناسی)	۶
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مقدمات زبان ترکی استانبولی	۷
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مقدمات زبان اردو	۸
ندارد	۳۲	—	۳۲	۲	مبانی روان شناسی اجتماعی	۹
	352	—	288	۱۸	جمع کل واحدها	

* دانشجویان موظف به گذراندن ۸ واحد درسی از ۱۸ واحد دروس تخصصی انتخابی ارائه شده می باشند.

روش تحقیق

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنا ساختن دانشجویان با روش و ابزارهای کسب اطلاعات و معلومات و فیش برداری و شیوه تدوین و عرضه آنها در قالب گزارش، مقاله، رساله و کتاب.

سرفصل:

مقدمه ای کوتاه درباره شناخت و دیدگاههای شناختی (دیدگاه تجربه‌گرایی، دیدگاه عقل‌گرایی، دیدگاه استنباطی)

مفهوم، فلسفه و هدف تحقیق: مفهوم تحقیق علمی، مشخصات کلی تحقیق علمی (رعایت راه و رسمهای خاص، گسترش دامنه دانش شناخت، قابلیت ارائه به دیگران)، فلسفه و ضرورت تحقیق (نیاز فطری و حیاتی آدمی)، اهداف تحقیق (ارزیابی نظریه‌ها، ارائه نظریه جدید، حل مشکلات)، هدفهای آموزشی روش تحقیق علمی.

اختصاصات و قواعد تحقیق علمی، پیش‌نیازهای تحقیق علمی، تعریف مفاهیم (علم، طبقه بندی علوم، علوم انسانی، نظریه، قانون علمی و فلسفی، استدلال و انواع آن، متغیر و انواع آن). انواع تحقیقات، تحقیقات تاریخی و مشکلات آن، منابع تحقیق تاریخی (منابع دست اول و دست دوم، مکتوب، شفاهی، تصویری، مادی و ابزاری، الکترونیکی).

نقد اسناد و منابع، نقد بیرونی، نقد درونی با ارائه نمونه‌های موجود و علمی. انتخاب، تعریف و تعیین حدود مسأله تحقیق، مطالعه ادبیات و سوابق مسأله تحقیق، روشهای دستیابی به منابع تحقیق.

مطالعه و فیش برداری، شناسایی، طبقه بندی و تحلیل اطلاعات مربوط به مسأله تحقیق (با ذکر نمونه‌ها و اجرای عملی آنها به نحو مقتضی).

شناسایی و تحلیل مسأله تحقیق، تعیین علل و عوامل (متغیرهای) مسأله تحقیق، نحوه بیان مسأله تحقیق و نگارش آن (با ذکر و ارائه نمونه‌هایی در کلاس یا اجرا بوسیله دانشجویان).

مفهوم و تعریف فرضیه، نقش فرضیه در تحقیق علمی، انواع فرضیه، شیوه تدوین، نگارش و ارزیابی فرضیه (با ذکر نمونه‌ها و تمرین عملی).

روشها و ابزارهای گردآوری اطلاعات، روش کتابخانه‌ای و آداب آن، انواع منابع و اسناد (کتاب، مقالات و مجلات، میکرو فیلم، سند و انواع آن) روش میدانی (به اختصار حاوی بیان ارزش، تهیه

پرسشنامه و طراحی آن، مصاحبه و روشهای آن).
تنظیم و تدوین گزارش تحقیق، عناصر و ساختار گزارش تحقیق (مقدمات، فهرستها، متن، کتابنامه، پیوستها) باارائه نمونه‌های برجسته و الگو.
نگارش و ویرایش گزارش تحقیق (رعایت قواعد رسم الخط، قواعد دستوری، قواعد نقطه گذاری، حفظ انسجام منطقی و محتوایی و توالی تاریخی برحسب مورد).
ارجاعات و انواع آن (داخل متن، در حاشیه، در پایان فصل یا کتاب)، نقل مستقیم و غیر مستقیم مطالب، شیوه تهیه کتابنامه.

منابع:

آیین پژوهش و مرجع‌شناسی، احمدی گیوی؛ آیین نگارش، احمد سمیعی گیلانی؛ چگونه پژوهش کنیم؟، نیک مور؛ روش‌های تحقیق در علوم انسانی، نادر سیف نراقی؛ روش تحقیق در علوم اجتماعی، ساروخانی؛ مقدمه‌ای بر روش تحقیق در علوم انسانی، محمدرضا حافظ‌نیا؛ روش تحقیق در علوم اجتماعی، بهروز نبوی؛ راهنمای ویرایش، غلامحسین غلامحسین زاده؛ منهج البحث تاریخی، حسن عثمان نیز:

A student's Guide history, Jules R. Benjamin; Writing Research Papers, James D. Lester

سایت‌های مربوط به آموزش روش تحقیق و نگارش مانند:

[www. Ipl. Org/teen/aplus/](http://www.Ipl.Org/teen/aplus/)
www. Clet. Ait. Ac. Th/

متون تاریخی و جغرافیایی به زبان عربی

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعت تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی مستقیم و عملی دانشجویان با منابع و مآخذ عربی درس تاریخ اسلام و کسب توانایی جهت استفاده از متون تاریخی و جغرافیایی.

سرفصل:

قرائت گزیده‌هایی از کتب تاریخی به زبان عربی که حاوی وقایع و رویدادهای تاریخی از آغاز بعثت تا آغاز عصر صفوی باشد (حدوداً یک صد صفحه).

گزیده صفحاتی متناسب از کتاب‌های: سیره ابن هشام، مغازی واقدی و طبقات ابن سعد، مطالب مربوط به سده اول اسلامی. صفحاتی از تاریخ یعقوبی، مروج الذهب مسعودی و تاریخ طبری، مطالب مربوط به وقایع سده‌های دوم و سوم. صفحاتی از کامل ابن اثیر، تاریخ ابن خلدون (العبر)، وفيات الاعیان ابن خلکان و صفحاتی از کتاب وصاف الحضر تجارب الامم جهت آشنایی با متون مشکل در زمینه تاریخ.

قرائت گزیده‌ای از هر یک از کتب جغرافیایی عربی که به ترتیب زیر تعیین می‌گردد:

رحله ابن بطوطه، قسمت‌های مربوط به بصره و واسط؛ مسالک و ممالک اصطخری، صفحاتی از دیار مغرب؛ الاعلاق النفیسه ابن رسته، صفحاتی از بخش ۷؛ صوره الارض ابن حوقل، صفحاتی از دریای فارس؛ احسن التقاسیم فی معرفه الاقالیم مقدسی، صفحاتی از اقالیم العجم؛ معجم البلدان یاقوت، باب سوم صفحاتی در تفسیر الفاظ و از جلد اول برخی از اصطلاحات، مانند: برید، فرسخ، استان، میل و از جلد سوم حرف (راء) روس.

متون تاریخی و جغرافیایی به زبان فارسی

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با شیوه‌های متفاوت نگارش و سبک‌های گوناگون تدوین مطالب تاریخی و جغرافیایی و ایجاد توانایی خواندن و فهم این متون به منظور بهره‌گیری در مطالعات تاریخی.

سرفصل:

الف - گزیده‌هایی از متون تاریخی فارسی، حدوداً صدصفحه، به شرح زیر:

۱. تاریخ بلعمی: هجرت کردن یاران پیغمبر علیه‌السلام به حبشه، ذکر تاریخ ماه و سال نهادن از روز هجرت، فتح مکه، تغییر هارون الرشید بر آل برمکه؛ ۲. تاریخ سیستان: نشستن عبدالله المأمون به خلافت، حدیث سُبکری؛ ۳. مجمل التواریخ و القصص؛ ۴. زین الاخبار: فتنه یعقوب الليث، ابتدای ترکان سلجوقی؛ ۵. تاریخ بیهقی: حکایت فضل ذوالریاستین (ص ۱۶۹، چاپ فیاض)، حکایت هارون با یحیی برمکی (ص ۵۳۳، همان)، تاریخ سنهٔ تسع و عشرين و اربعمائه (ص ۷۰۲، همان)؛ ۶. تاریخ بخارا: ذکر شریک بن شیخ مهری و خروج مقنع (ص ۸۶-۱۰۴، چاپ مدرس رضوی)؛ ۷. تاریخ بیهق: خاندان نظام الملک؛ ۸. تاریخ قم: ذکر آمدن اعراب به قم (فصل اول از باب چهارم)؛ ۹. سلجوقنامه ظهیری: ذکر جلوس ملکشاه؛ ۱۰- راحه الصدور: باعث حادثه غز در سنه ۵۴۸؛ ۱۱- مسامره الاخبار و مسایره الاخبار: ذکر وزرات سعد الدوله یهودی (ص ۱۶۳، چاپ عثمان توران)؛ ۱۲. جامع التواریخ: ذکر غزوه مولتان (ص ۱۴۶، چاپ احمد آتش)؛ ۱۳. سیرت جلال الدین مینکبرنی: ذکر مصاف جلال الدین و چنگیز (ص ۱۱۰-۱۱۵، چاپ مینوی)؛ ۱۴. تاریخ گزیده: اسماعیلیان ایران (ص ۵۱۸ - ۵۲۸، چاپ نوائی)؛ ۱۵. تجارب السلف: شرح کشتن عمیدالملک (چاپ عباس اقبال)؛ ۱۶. طبقات ناصری: (با انتخاب استاد)؛ ۱۷. تاریخ طبرستان؛ ۱۸. روضه الصفا؛ ۱۹. حبیب السیر؛ ۲۰. عالم آرای عباسی (همه با انتخاب استاد).

ب- گزیده‌هایی از متون جغرافیایی فارسی، حدود پنجاه صفحه، به شرح زیر:

۱. حدودالعالم: گشایش کتاب، سخن اندر نهاد زمین از آبادانی ویرانی وی، سخن اندر نهاد دریاها و خلیج‌ها، سخن اندر نهاد ناحیتها، سخن اندر ناحیت خراسان و شهرهای وی؛ ۲. اشکال العالم جیهانی: اقلیم اول در ذکر دیار عرب، اقلیم پنجم در ذکر شام و مضافات آن؛ ۳. سفرنامه ناصر خسرو: از آغاز تا رسیدن به بیروت؛ ۴. فارس نامه ابن البلخی: شکل ارکان پارس و شکل ولایت پارس (ص ۱۲۱-۱۳۴ از چاپ گی لسترانج)؛ ۵. نزهه القلوب: قسم اول در ذکر حرمین شریفین؛ ۶. مسالک و ممالک اصطخری، ترجمه‌ای از سده ۶/۵ هجری: ذکر دیار جزیره و عراق؛ ۷. تاریخ بیهق: فصل در بنای سبزواری (ص ۴۲-۴۹ چاپ بهمنیار)؛ ۸. تاریخ قم: فصل اول از باب

اول (وجه تسمیه، حدود، طرق، میدانها و ...)؛ ۹. تاریخ بخارا: ذکر بخارا و جاهایی که مضاف است به وی (ص ۱۶-۲۷ چاپ مدرس رضوی)؛ ۱۰. جغرافیای حافظ ابرو: ذکر بلاد مصر، فسطاط، قاهره، (ص ۲۸۹ - ۲۹۹ چاپ میراث مکتوب).

خطوط و کتیبه‌های اسلامی

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنا ساختن دانشجویان با خطوط اصلی اسلامی به منظور ایجاد توانایی نسبی در آنان برای خواندن مخطوطات و کتیبه‌ها

سرفصل‌ها:

بیان مقدماتی در اهمیت و ضرورت آشنایی با مواد و موضوعات این درس با ارائه شواهد و نمونه‌های موجود در کتب و ابنیه

بیان اجمالی خاستگاه خطوط اسلامی و چگونگی انتشار آن‌ها در سرزمین‌های اسلامی و ظهور تنوع و اختلاف در آن‌ها و آشنایی با این انواع و اختلاف‌ها

خط کوفی و اقسام شیوه‌های کتابت آن: الف - کوفی مشرقی مشتمل بر مکی، مدنی، کوفی، بصری، شامی، شیوه ایرانی و مختلط؛ ب - کوفی مغربی مشتمل بر قیروانی، تونسسی، جزائری و سودانی (همراه با ارائه نمونه‌هایی از آن‌ها از طریق تصاویر و اسلاید).

بیان انواع اصلی خطوط کوفی مشرقی مشتمل بر الف- ساده ب- تزئینی ج- بنائی (مَعْقِلِی) با تأکید خاص بر کوفی ساده و ارائه نمونه‌هایی از آن و تمرین در خواندن آن نمونه‌ها.

تأکید خاص بر خط کوفی تزئینی و انواع آن و عرضه نمونه‌هایی از آن‌ها در کتیبه‌های موجود در ابنیه اسلامی و تمرین در خواندن آنها.

تأکید خاص بر خط کوفی بنائی (مَعْقِلِی) و انواع آن و ارائه نمونه‌هایی از آن‌ها در ابنیه اسلامی بویژه بناهایی از ایران در دوره اسلامی.

بیان اجمالی ویژگی خطوط محقق، ریحان و ثلث از طریق عرضه نمونه‌های بر جای مانده در کتب و توضیح تفاوت‌های اصلی این سه قلم با ارائه نمونه‌های وجود و تمرین در خواندن نمونه‌ها.

بیان اختصاصات عمده خط ثلث و عرضه نمونه‌هایی از آثار بزرگان و تمرین در خواندن آن‌ها اعم از کتب و کتیبه‌ها.

بیان اختصاصات خطوط نسخ، تعلیق، نستعلیق و شکسته نستعلیق خاصه دو قلم تعلیق و شکسته با ارائه نمونه‌های برجای مانده و تمرین برای خواندن نمونه‌های ارائه شده، اعم از کتیبه‌ها و کتابها و ... طغرا و طغرا نویسی و عرضه نمونه‌هایی از طغراهای ملوک و سلاطین و تمرین برای خواندن آنها. کتابت و قرائت ارقام و اعداد و آشنایی با حساب جمل (ابجدی) همراه با ارائه نمونه‌ها و تمرین در خواندن آنها .

منابع:

اطلس خط، حبیب ا... فضائلی؛ تعلیم خط، همو؛ خط بنایی، محمود ماهر النقش؛ عمده الکتاب و عده ذوی الالباب، المغر بن بادیس التمیمی الصنهاجی؛ قواعد الخط العربی، بخط هاشم محمد الخطاط؛ کتیبه کوفی مسجد جامع قزوین، باب الله زارعی؛ خط کوفی، محمد آصف فکرت؛ خوشنویسی اسلامی، یاسین حمید سفادی؛ احوال و آثار خوشنویسان، مهدی بیان؛ صبح الاعشی، قلقشندی؛ گلستان هنر، قاضی احمد قمی؛ مناقب هنروران، مصطفی عالی افندی؛ پیدایش خط و خطاطان، عبدالمحمد ایرانی؛ تاریخ مختصر خط و سیر خوشنویسی در ایران، علی راهجیری؛ تاریخ خط و خطاطان، عبدالمحمد ایرانی؛ تاریخ مختصر خط و سیر خوشنویسی در ایران، علی راهجیری؛ تاریخ خط و خطاطان، علی اصغر رحیم زاده صفوی؛ تاریخ خط و خطاطان، ابوالقاسم رفیعی مهرآبادی؛ تذکره خوشنویسان، میرخانی.

شناخت منابع تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی

شماره درس:	تعداد واحد: ۲
ساعات تدریس: ۳۲	نوع واحد: نظری
	پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با اهم منابع تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی و چگونگی بهره‌گیری از آنها

سرفصل:

- تعریف منبع شناسی و اهمیت آن در مطالعات تاریخی

انواع منابع:

- ۱- مادی (غیر مکتوب): ابنیه، سکه‌ها، ظروف، ادوات، وسایل، و...
- ۲- مکتوب: کتابها، مقاله‌ها، پایان نامه‌های دانشگاهی
- ۳- منابع الکترونیکی: سایت های اینترنتی

- آشنایی با اصطلاحات: کتاب‌شناسی (Bibliographie)، فهرست (Catalogue Index. Bibliographie)، نسخ خطی (MAN. U. Script) و
 - پیشینه کتاب‌شناسی و منبع‌شناسی در اسلام و ایران
 - انواع کتاب‌شناسی، شیوه تنظیم و روش‌ها
 - شیوه‌های گردآوری اطلاعات درباره منابع تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی :
- ۱- کتابها:

۱-۱- نسخه‌های خطی: نسخه‌های خطی کتابخانه مرکزی زیر نظر محمد تقی دانش پژوه و ایرج افشار؛ نسخ خطی کتابخانه ملی، عبدالله انوار؛ فهرست مشترک نسخه‌های خطی پاکستان، احمد منزوی؛ نسخه‌های خطی فارسی، احمد منزوی؛ فهرست نسخه‌های خطی کتابخانه عمومی آیت ا... مرعشی نجفی، زیر نظر سید احمد حسینی، سید محمود مرعشی و....

۱-۲- انواع مراجع و فهرس قدیم و جدید به زبانهای گوناگون همچون: فهرست ابن ندیم؛ فهرست شیخ طوسی؛ ارشاد القاصد الی اسنی المقاصد، ابن اکفانی؛ مفتاح السعاده و مصباح السیاده، طاش کوپری زاده؛ کشف الحجب والاستار: اعجاز حسین نیشابوری؛ کشف الظنون عن اسامی الکتب والفنون، حاجی خلیفه و دو ذیل آن الايضاح و هديه العارفين، اسماعیل پاشا بغدادی؛ تاریخ الادب العربی بروکلمان؛ تاریخ التراث العربی، فؤاد سزگین؛ الذریعه الی تصانیف الشیعه، شیخ آقا بزرگ تهرانی؛ معجم المؤلفین، عمر رضا کحاله و

۱-۳- فهرس کتابخانه‌ها: فهرست کتابخانه مجلس زیر نظر ایرج افشار و دیگران؛ فهرست کتابخانه مرکزی دانشگاه تهران؛ فهرست کتابخانه ملی ایران؛ فهرست کتابهای چاپی فارسی خانبابامشار؛ فهرست کتابهای چاپی عربی خانبابا مشار؛ کتابشناسی ایران ماهیار نوابی و...

۱-۴- دسترسی به اصل منابع

۲- مقاله‌ها: فهرست مقاله فارسی، ایرج افشار؛ کتابشناسی ایران، ماهیار نوابی؛ فهرس المقالات التاريخیه، مصطفی صادقی؛ Index Islamicus ج. پیرسن با دو تکمله آن و ...

۳- پایان نامه‌های دانشگاهی : فهرست پایان نامه‌های فارغ التحصیلان دانشکده الهیات و معارف اسلامی، عنایت ا... مجیدی؛ مجله دانشگاه انقلاب ویژه تاریخ () و ...

۴- سایتهای اینترنتی:

(انجمن سکه شناسی امریکا) www.ammnumsoc.org (مؤسسه مطالعات اسلامی دانشگاه مک‌گیل) [www.mcgill.ca/Islamic studies](http://www.mcgill.ca/Islamic_studies) (مؤسسه مطالعات اسماعیلی لندن) www.iis.ac.uk و...

- آشنایی با دایرةالمعارفها و فرهنگ نامه‌های عمومی و تخصصی و پیشینه دایرةالمعارف و

فرهنگ‌نویسی در جهان اسلام

- آشنایی با منابع مربوط به طبقه بندی علوم: احصاء العلوم فارابی؛ مفاتیح العلوم خوارزمی؛ مراتب العلوم ابن حزم؛ جامع العلوم امام فخر رازی؛ رسایل اخوان الصفا، دره التاج قطب الدین شیرازی ؛

نفايس الفنون املی؛ مقدمه ابن خلدون؛ طبقه بندی علوم از نظر حکمای مسلمان عثمان بکار (ترجمه جواد قاسمی)؛ مقدمه بر تاریخ علوم جورج سارتن؛ و...

- آشنایی با منابع اصلی هر یک از حوزه‌های زیر مجموعه تاریخ فرهنگ و تمدن اسلامی از جمله:
- علم و آموزش
- آداب و تشکیلات مدنی و مناسبات اجتماعی
- خانواده و آداب و رسوم وابسته
- شهر و شهر سازی
- خانه سازی
- اقتصاد، تولید و تجارت
- صنایع، مشاغل، جرف و اصناف
- خوراک
- پوشاک
- ابزار و فن آوری
- اعیاد و مراسم دینی و ملی
- بازی‌ها و سرگرمی‌ها
- هنرها

منابع فرهنگ و تمدن اسلامی در جزیره العرب

// // // // در عراق و جزیره

// // // // در ایران و ماورالنهر

// // // // سند و هند

// // // // مصر و شام

// // // // مغرب و اندلس

// // // // آسیای صغیر و بالکان قفقاز

// // // // شرق دور

و.....

تاریخ اسلام (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز:

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: شناخت تحلیلی از سیره پیامبر اکرم (ص).

سرفصل‌ها:

ارائه طرح کلی درس، مقدمه ای در ضرورت مطالعه تاریخ، به ویژه تاریخ اسلام، معرفی اهم کتابهای قدیم و جدید درباره زندگی پیامبر (ص).

اوضاع جغرافیایی، اجتماعی، فکری و سیاسی جزیره العرب پیش از اسلام به منظور شناخت تأثیر آن بر دوره اسلامی.

نسب رسول خدا (ص) از اسماعیل تا عبدالله، ولادت آن حضرت تا وفات عبدالمطلب، مکه خاستگاه اسلام.

نوجوانی و جوانی تا آغاز بعثت پیامبر (ص)، بعثت و فلسفه آن.

دوره بعثت؛ مراحل دعوت: دعوت پنهانی و آشکار، یوم الدار و نخستین گروندگان به اسلام.

شیوه‌های دعوت پیامبر (ص) با استناد به آیات و روایات، هجرت به حبشه.

روشهای مقابله مشرکان: (مذاکره، وعده و وعید، شکنجه و آزار، محاصره اقتصادی در شعب ابی طالب) تشدید شکنجه و آزار، وفات ابوطالب و خدیجه و گسترش دعوت به خارج از مکه (طائف و یثرب).

مقدمات هجرت: دیدار مردم یثرب با پیامبر (ص) (بیعت عقبه اول و دوم) پیشینه تاریخی، اجتماعی، فکری و سیاسی یثرب و علل مهاجرت مسلمانان بدانجا.

هجرت و پیامدهای اجتماعی، سیاسی آن در مدینه و مکه، تشکیل جامعه و حکومت نوپای دینی، پیمان نامه عمومی، عقد اخوت، بنای مسجد و دیگر رویدادهای سال اول هجرت.

تداوم درگیریهای مشرکان قریش و مسلمانان: غزوه بدر (علل و پیامدها) و دیگر رویدادهای سال دوم هجرت.

آغاز و علل اختلافات فکری و درگیریهای نظامی یهودیان و مسلمانان (غزوه بنی قینقاع).

بررسی غزوه احد (علل و پیامدها: حادثه رجیع و بئرمعونه) و دیگر رویدادهای سال سوم هجرت.

بررسی غزوه خندق (علل و پیامدها)، غزوه بنی قریظه و ...

صلح حدیبیه و پیامدهای آن، غزوه خیبر و موته.

فتح مکه، غزوه حنین و طائف و پیامدها.
غزوه تبوک، برائت از مشرکان، وفود قبایل، گسترش اسلام در شبه جزیره، حجه الوداع و واقعه غدیر.
میراث عصر نبوت در جنبه‌های اعتقادی، اخلاصی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی.

منابع:

قرآن کریم؛ نهج البلاغه؛ سیره ابن اسحاق؛ سیره ابن هشام؛ مغازی واقدی؛ طبقات ابن سعد؛ تاریخ طبری؛ تاریخ زندگانی پیامبر اسلام، محمد ابراهیم آیتی؛ سیره رسول الله، عباس زر یاب خوئی؛ تاریخ اسلام، علی اکبر فیاض؛ تاریخ تحلیلی اسلام، سید جعفر شهیدی؛ تاریخ صدر اسلام (عصر نبوت)، غلامحسین زرگری نژاد.

تاریخ اسلام (۲)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: تاریخ اسلام (۱) (عصر نبوت)

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنا ساختن دانشجویان با مهمترین حوادث و وقایع تاریخی سالهای ۱۱ تا ۴۱ هجری و تحلیل تحولات جامعه اسلامی در اولین دوره پس از پیامبر(ص).

سرفصل‌ها :

بررسی ماجرای سقیفه

پیامبران دروغین

ارتداد و جنگهای رده

علل و عوامل فتوحات، مهمترین جنگهای فتوح در ایران، مصر و شام

نتایج و پیامدهای اقتصادی و اجتماعی فتوحات

جانشینی ابوبکر و شورای شش نفره

مهمترین اقدامات سیاسی اجتماعی ابوبکر، عمر و عثمان

علل و عوامل انقلاب سال ۳۵ هجری و قتل عثمان

خلافت علی (ع) و مهمترین حوادث زمان او (واقعه جمل، صفین، نهروان و الغارات)

خلافت امام حسن (ع) و بررسی علل و عوامل صلح با معاویه

منابع:

شرح نهج البلاغه، ابن ابی الحدید؛ تاریخ یعقوبی؛ تاریخ طبری؛ فتوح البلدان بلاذری؛ انساب الاشراف، همو، الفتوح، ابن اعثم کوفی؛ الامامة و السياسة، منسوب به ابن قتیبہ دینوری؛ وقعه صفین، نصرین مزاحم؛ وقعه الجمل، شیخ مفید؛ تشیع در مسیر تاریخ، ترجمه آیت اللهی؛ تاریخ اسلام، فیاض؛ تاریخ تحلیلی اسلام، شهیدی؛ مقاله "ابوبکر" در دائرة المعارف بزرگ اسلامی؛ جانشینی حضرت محمد (ص)، مادلونگ.

تاریخ اسلام (۳)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: تاریخ اسلام (۱ و ۲)

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنا ساختن دانشجویان با تاریخ امویان از آغاز تا سال ۱۳۲ق، بررسی مهمترین رویدادها، تحلیلی از تکوین دولت اموی و علل سقوط آن.

سرفصل‌ها:

آشنایی با سرفصل‌های درس، بررسی و نقد منابع و مآخذ درس، شناخت و معرفی خاندان اموی نقش آنان پیش از اسلام.

خاندان اموی، نقش آنان در تاریخ اسلام از آغاز تا خلافت عثمان.

موضع معاویه در برابر خلافت علی (ع) و کوشش برای دستیابی برخلاف، صلح امام حسن و مفاد آن.

خلافت معاویه، مبانی حکومت و مواضع سیاسی مبارزه با خوارج، لشکرکشی زمینی و دریایی، کوشش برای جانشینی یزید و دیگر اقدامات و بدعت‌های او.

خلافت یزید، تحلیل زمینه‌ها، علل و چگونگی قیام امام حسین (ع).

بازتاب قیام امام حسین (ع)، قیام حرّه و شورش ابن زبیر.

مرگ یزید و تزلزل خلافت اموی، معاویه دوم و اقاله خلافت، برپایی انجمن جابیه و چگونگی دست پایی مروان بن حکم به خلافت.

مروان بن حکم و اقدامات سیاسی نظامی او، قیام توّابین، واقعه مرج راهط و کوشش برای انتقال خلافت به خاندان مروانی.

عبدالملک بن مروان، اوضاع سیاسی در آستانه دوران عبدالملک، قیام مختار شخصیت مختار، اقدامات و فرجام او، بررسی مواضع علویان و محمد حنفیه .

ادامه حوادث دروّه عبدالملک، ادامه شورش زبیریان و بررسی عوامل سقوط آنان، شورش‌های

خوارج و گروه‌های آنان، سیاست خارجی عبدالملک و نبردهای دوره او و تحول در نظام اداری.

ولید بن عبدالملک، آغاز فتوح در ماوراءالنهر، سند، شمال آفریقا و اندلس و اقدامات عمرانی و اجتماعی او.

سلیمان بن عبدالملک و شخصیت او، اختلافات داخلی، اقدامات انتقام جویانه، سیاست خارجی

سلیمان، ولایتعهدی عمر بن عبدالعزیز.

شخصیت عمر بن العزیز، اصلاحات، عمر دوم، یزید بن عبدالملک و سیاستهای داخلی و خارجی او.

هشام بن عبدالملک و شخصیت او، اوضاع داخلی، نبردهای خارجی و قیام زید بن علی. خلافت اموی در آستانه سقوط، حوادث دوران ولید دوم، یزید سوم و ابراهیم بن ولید، مروان بن محمد و کوشش برای تجدید اقتدار امویان. ادامه حوادث دوره مروان دوم، شورشهای داخلی در حمص، عراق و فلسطین، شورشهای خوارج، اشاره به دعوت و قیام عباسیان در عراق و خراسان، و بررسی علل سقوط امویان.

منابع:

تاریخ یعقوبی؛ تاریخ طبری؛ الاخبار الطوال، دینوری؛ فتوح البلدان، بلاذری؛ انساب الاشراف، همو؛ الفتوح، ابن اعثم؛ مروج الذهب و معادن الجوهر، مسعودی؛ التنبيه و الاشراف، مسعودی؛ وفيات الاعیان، ابن خلکان؛ الكامل فی التاريخ، ابن اثیر؛ تاریخ خلیفه، بن خیاط؛ الطبقات الكبرى، ابن سعد؛ سیره عمر بن العزیز، ابن عبدالملک؛ الامامة والسياسة، منسوب به ابن قتیبہ؛ الخلافة الاموية، دکسن، عبدالامیر؛ العالم الاسلامی فی العصر الاموی، عبداللطیف؛ الدولة الاموية، العث؛ الحزبية السياسية منذ قيام الاسلام حتى سقوط الدولة الاموية، ریاض؛ الدولة العربية و سقوطها، ولهاوزن؛ الخوارج و الشيعة، همو؛ التاريخ السياسي للدولة العربية، عصر الخلفاء الامويين، عبدالمنعم؛ العلاقات السياسية بين بيزنطية و الشرق الاسلامی، فتحی عبدالله؛ المسلمون فی اسبانيا، دوزی؛ تاریخ خلافة بنی امیه، نبیه؛ تاریخ الدولة الاموية، خضری بک؛ تاریخ ایران بعد از اسلام، زرین کوب؛ تاریخ اسلام، علی اکبر فیاض.

تاریخ اسلام (۴)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: تاریخ اسلام (۱ و ۲ و ۳)

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنایی دانشجویان با شکل گیری، تاسیس، اقتدار، ضعف و زوال خلافت عباسی

سرفصلها:

آشنایی با سرفصلها و منابع و مآخذ درس، خاندان عباسی و سهم آنان در تاریخ از آغاز تا شروع دعوت عباسی و بیان مقدمات، مراحل، چگونگی انجام و عوامل پیروزی آن. خلافت سقّاح و تثبیت اقتدار عباسیان، حوادث دوران منصور، شورش عبدالله بن علی، قتل

ابومسلم و بازتاب آن، قیام نفس زکیه و ابراهیم، شورش سنباد، اسحق ترک و استادسیس، نبردهای خارجی، امام صادق (ع) و خلفای عباسی.

خلافت مهدی، شورش مقنع، خروج البرم، کشتار زندان، خلافت هادی، قیام شهید فخر و اختلافات داخلی.

خلافت هارون، قیامهای شیعی، شهادت امام موسی کاظم (ع)، ظهور و سقوط برامکه، جنگها و روابط خارجی، شورشهای مردمی درخراسان و سیستان، خلافت امین، اختلاف و درگیری با مأمون و قتل امین.

خلافت مأمون، سلطه ایرانیان بر خلافت و شورش اعراب، ولایتعهدی امام رضا (ع) اقدامات فرهنگی، تأسیس بیت الحکمه و آغاز دوره محنت.

خلافت معتصم، علل و زمینههای نفوذ ترکان در دستگاه خلافت، شورش های ایرانی (بابک، مازیار و افشین) آشوب زطها، نبرد با روم، خلافت واثق و گسترش نفوذ ترکان، خلافت متوکل و سختگیری بر معتزله و شیعه، استبداد ترکان و قتل متوکل.

خلافت کوتاه المنتصر، المستعین، المعتز و درگیریهای داخلی میان آنان، اصلاحات المهتدی، استقلال طلبی، خلافت المعتمد و شورش زنگیان و قرامطه.

خلافت المعتضد و گسترش کار قرامطه، المكتفی در برابر قرامطیان، سلطه ترکان بر المقتدر و شورش مکرر آنان، القاهر در برابر ترکان.

خلافت عباسی در دوره امیر الامرای، الرازی، امیر الامرای ابن رائق، بجکم، ناصر الدوله، توزون و ابن شیرزاد.

بررسی عوامل ظهور واقتدار آل بویه و سلطه آنان بر دستگاه خلافت، روابط و مناسبات دستگاه خلافت عباسی با آل بویه در دوره المستکفی، المطیع و الطائع.

روابط و مناسبات دستگاه خلافت عباسی با امیران آل بویه در دوره القادر و القائم.

بررسی عوامل و زمینههای ظهور و اقتدار سلاجقه و چگونگی سلطه آنان بر دستگاه خلافت.

روابط و مناسبات خلفای عباسی با سلاجقه و درگیری با فاطمیان در دوره القائم و خلافت المقتدی تا مستضیء.

خلافت الناصر، بازیابی نسبی اقتدار عباسیان، اقدامات و مناسبات سیاسی الناصر، خلافت الظاهر و المستنصر.

خلافت المستقیم، روابط و مناسبات خلافت با اتابکان و مغولان، حمله مغولان و سقوط خلافت عباسی و بررسی علل و زمینههای آن.

منابع:

الکامل فی التاریخ، ابن الأثیر؛ کتاب الفتوح، ابن اعثم؛ النجوم الزاهرة، ابن تعزی بردی؛ العبر، ابن خلدون؛ وفيات الاعیان، ابن خلکان؛ تاریخ خلیفه، ابن خیاط؛ مقاتل الطالبین، ابوالفرج اصفهانی؛

الفخری، ابن طباطبا؛ البلدان، بلاذری؛ انساب الاشراف، همو؛ تاریخ دوله آل سلجوق، بنداری؛ کتاب الوزراء و الكتاب، جهشیاری؛ تاریخ بغداد، خطیب بغدادی؛ الفرق بین الفرق، بغدادی؛ الاخبار الطوال، دینوری؛ اخبار الراضی و المتقی، صولی؛ الاوراق، همو؛ تاریخ الرسل و الملوک، طبری؛ تجارب الامم، ابوعلی مسکویه؛ طبقات ناصری، منهج سراج؛ اخبار الدولة العباسیة؛ سیره جلال الدین منکبرنی، نسوی؛ تاریخ الیعقوبی، یعقوبی؛ تاریخ مفصل ایران، عباس اقبال؛ تاریخ العراق فی العصر السلجوقی، امین؛ ترکستان نامه، بارتولد؛ تاریخ ملل و دول اسلامی، بروکلیمان؛ تاریخ الاسلام سیاسی و ...، حسن ابراهیم حسن؛ الشرق الاسلامی من ظهور السلاجقه حتی زوال الخلافة العباسیة، عبدالباسط حسین؛ الدولة العباسیة، خضری بک؛ العصر العباسی، الدوری؛ تاریخ عصر الخلافة العباسیة، العش؛ تاریخ اسلام، فیاض؛ تاریخ خلافت عباسی، خضری.

تاریخ حکومت‌های متقارن در شرق از آغاز تا سقوط بغداد

شماره درس:

تعداد واحد: ۲

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: تاریخ اسلام (۱ و ۲ و ۳ و ۴)

هدف درس: آشنایی با علل و عوامل و چگونگی تجزیه قدرت خلافت و تأسیس دولتهای مستقل و نیمه مستقل تا سقوط بغداد و تحلیل اهم حوادث این دوره با تأکید بر اوضاع فرهنگی.

سرفصل‌ها:

آشنایی با سرفصل‌ها و معرفی مهمترین منابع و مآخذ درس بررسی علل و عوامل تجزیه خلافت عباسی و انگیزه‌های ایرانیان از استقلال طلبی خاندان طاهری، تأسیس دولت طاهری، روابط و مناسبات آنان با دستگاه خلافت، مبارزه با خوارج.

بررسی علل و زمینه‌های مهاجرت علویان به ایران، بررسی موقعیت سیاسی و جغرافیای طبرستان، علویان طبرستان، عوامل ظهور و سقوط آنان و مناسبات سیاسی آنان با حکومت‌های همجوار. بررسی علل و زمینه‌های پناهندگی خوارج به مناطق دور دست ایران، بررسی موقعیت سیاسی و جغرافیائی سیستان، خاندان صفاری، عوامل ظهور و سقوط آنان و مناسبات سیاسی دولت صفاری با حکومت‌های همجوار.

ماوراء النهر خاستگاه سامانیان، خاندان سامانی، مراحل و چگونگی تأسیس دولت سامانی روابط و مناسبات سامانیان با حکومت‌های همجوار، حکومتگران سامانی، سهم سامانیان در گسترش و باز پروری فرهنگ و تمدن ایرانی و اسلامی.

خاستگاه زیاریان ؛ خاندان زیاری ؛ مرداویج و اندیشه‌های ضدّ عربی او، قتل مرداویج، روابط و مناسبت زیاریان با دولتهای همجوار .

خاستگاه بریدیان، خاندان بریدی، مراحل و چگونگی دستیابی آنان بر قدرت، روابط بریدیان با خلافت عباسی و آل بویه، امیر الامرای بریدی .

دیلم خاستگاه آل بویه، خاندان بویه، مراحل و چگونگی دستیابی بویه ایان بر قدرت در فارس ، گسترش اقتدار آل بویه در خوزستان، کرمان و عراق .

دست یابی آل بویه بر بغداد، آل بویه و امیر الامرای، آل بویه و خلافت عباسی، آل بویه و شیعیان، سهم آل بویه در دانش و فرهنگ عصر خویش.

آل بویه در فارس، آل بویه در عراق و خوزستان، آل بویه در ری و اصفهان و فرجام ایشان.

خاستگاه و زمینه‌های ظهور غزنویان، محمود غزنوی و لشکر کشی‌های او به هند .

مسعود غزنوی، درگیریهای داخلی، ظهور سلاجقه، درگیریهای مسعود و سلاجقه، نبرد دندانقان و پی آمد های آن .

زمینه‌های ظهور غوریان، بررسی مبارزات و درگیری غوریان و غزنویان و سرانجام آن.

زمینه‌های ظهور آل مسافر یا سالاریان در شمال غرب ایران، بنی رواد در آذربایجان، بنی شداد در اران و ارمنستان و سرانجام هر کدام.

زمینه‌ها و چگونگی ظهور آل افراسیاب.

پیشینه تاریخی و پایگاه قبیله ای سلجوقیان و علل کوچیدن آنان به ماوراءالنهر و خراسان، سیاست دو جانبه غزنویان و سلجوقیان، جنگ دندانقان.

سلاجقه بزرگ : طغرل، آل ارسلان؛ ملکشاه، بنیاد قبیله گرای دولت سلجوقی و پادشاهی ایرانی، رسم تیولداری و نظام دیوانی .

سلطنت طغرل، تصرف خراسان و تصرف خراسان و تهاجم به سوی مرکز و غرب ایران، تصرف بغداد و سقوط دولت آل بویه، قیام بساسیری، شورش ابراهیم ینال و وزارت عمید الملک کُندری.

پیامدهای سقوط آل بویه و برآمدن سلجوقیان برای دستگاه، خلافت شیعیان و جامعه ایرانی و جهان اسلام .

آل ارسلان، وزارت خواجه نظام الملک ،تصرف شام و آسیای صغیر و پیامدهای آن، اهم رویدادهای این دوره (شورش قُتْلُمُش و ...)

دوره سلطنت ملکشاه، اقدامات خواجه نظام الملک، اسماعیلیان در برخورد با سلجوقیان و بررسی اجمالی اهم رویدادهای این دوره (شورش قاورد و ...).

قتل خواجه و مرگ ملکشاه، تجزیه دولت سلجوقی (علل) ،(سلاجقه شام، روم، کرمان)، خلفای عباسی در دوره سلاجقه بزرگ .

بررسی اوضاع فرهنگی و مناقشات مذهبی در این دوره، روابط سلجوقیان و فاطمیان .

منازعه قدرت میان محمود و برکیارق و دیگر مدعیان قدرت .

خلافت تا دوره ناصر عباسی و کشمکش قدرت میان سلجوقیان آغاز جنگهای صلیبی و موضع سلجوقیان و عباسیان در برابر آن.

سنجر سلجوقی و اهم رویدادهای این دوره، ظهور و استقلال تدریجی خوارزمشاهیان .
دولتهای مستقل و نیمه مستقل مقارن با سلجوقیان (مَزَیْدیان، غوریان، عقیلیان، مرداسیان، دانشمندیه، حشاشین، اتابکان، ایلکخانیان و ...) .

زوال دولت سلجوقی (بررسی علل)، خلافت عباسی از دوره ناصر عباسی تا مستعصم ، هجوم مغولان و سقوط بغداد .

خوارزمشاهیان و عباسیان و رویایی با مغولان.

معرفی چهره‌ها و آثار برجسته علمی در این دوره ها.

منابع:

ابن اثیر، الكامل فی التاریخ ؛ ابن اسفندیار، تاریخ طبرستان ؛ العبرابن خلدون؛ ابن خلکان، وفیات الاعیان ؛ ابن طباطبا، الفخری ؛ بلعمی، تاریخنامه طبری ؛ بیهقی، تاریخ بیهقی ؛ تاریخ بغدادی؛ حسینی، العراضه فی حکایه السلجوقیه ؛ خطیب بغدادی، تاریخ بغداد ؛ بغدادی، الفرق بین الفرق ؛ جهشیاری، الورزاء و الكتاب ؛ راوندی، راحه الصدور ؛ ذهبی، تاریخ الاسلام ؛ صفدی، الوافی بالوفیات ؛ طبری، تاریخ الرسل والملوک؛ قرطبی، صله تاریخ طبری ؛ گردیزی، زین الاخبار ؛ مجهول المؤلف، العیون و الحدائق؛ مجهول المؤلف، مجمل التورایخ و القصص ؛ مفید، الارشاد؛ اقبال، تاریخ مفصل ایران ؛ بارتولد، ترکستان نامه؛ برتلس، ناصر خسرو و اسماعیلیان ؛ بوسورث، سلسله‌های اسلامی ؛ بووا، برمکیان ؛ حسن ابراهیم حسن، تاریخ الاسلام ؛ خضری، سید احمد رضا، علل و عوامل تجزیه خلافت عباسی ؛ همو، تاریخ خلافت عباسی ؛ دفتری، تاریخ و عقاید اسماعیلیه ؛ الدوری، الجذور التاریخیه للشعوبیه ؛ زامباور، نسب نامه خلفا و شهریاران ؛ زرین کوب، تاریخ ایران بعد از اسلام ؛ همو، تاریخ مردم ایران ؛ زیدان، جرجی، تاریخ تمدن اسلام ؛ صدیق، جنبشهای دینی ایرانی ؛ تاریخ ایران (پژوهش دانشگاه کمبریج، لین پول و دیگران، تاریخ دولتهای اسلامی و خاندانهای حکومتگر ؛ نفیسی، تاریخ خاندان طاهری؛ راحه الصدور و آیه السرور، راوندی؛ سلجوقنامه، ظهیرالدین نیشابوری؛ تاریخ سلجوقیان کرمان، محمد بن ابراهیم؛ تاریخ میانه ایران، لمبتون، ترجمه یعقوب آژند؛ وزارت در عهد سلاطین بزرگ سلجوقی، عباس اقبال؛ تاریخ ایران، پژوهش دانشگاه کمبریج، جلد ۵، ترجمه حسن انوشه.

تاریخ اسلام از سقوط بغداد تا تأسیس دولت صفویه

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ دولت‌های متقارن در شرق از آغاز تا سقوط بغداد و تاریخ اسلام (۱ و ۲ و ۳ و ۴)

هدف درس: آشنایی با پی‌آمدهای هجوم مغول به سرزمینهای اسلامی و چگونگی تأسیس دولتهای ملوک الطوائف پس از ایلخانان .

سرفصل‌ها:

- آشنایی با سرفصل و معرفی منابع و مآخذ درس، بررسی پی‌آمدهای اجتماعی و مذهبی حمله مغولان به سرزمینهای اسلامی.

- بررسی پیامدهای اقتصادی و سیاسی حمله مغولان به سرزمینهای اسلامی .

- بررسی علت و چگونگی دور دوم یورش مغولان به ایران و سرزمینهای اسلامی، هولاکو و فتح بغداد، سقوط خلافت عباسی، تأسیس دولت ایلخانی، و اقدامات مهم هولاکو.

- جانشینان هولاکو، آباقا، احمد تکودار، ارغون، و گینخاتو و حوادث روزگار آنان .

- دولت ایلخانی در دوره محمود غازان، محمد خدابنده، ابوسعید، گسترش مذهب شیعه، زمینه‌های سقوط ایلخانان، اشاره به فرهنگ و تمدن اسلامی در دوره ایلخانی .

- بررسی اوضاع سیاسی دوره پس از ایلخانان، آل مظفر و حوادث روزگار آنان، درگیری با آل اینجو .

- بررسی حوادث و رویدادهای روزگار آل جلاپرو روابط آنها با حکومت‌های همجوار.

- زمینه‌های ظهور سربداران، ویژگیهای حکومت سربداریه، عوامل ضعف و سقوط سربداران .

- آل چوپانیان، اقدامات سیاسی و روابط آنان با حکومت‌های همجوار، عوامل ضعف و سقوط آل چوپانیان.

- مرعشیان مازندران، روابط و اقدامات سیاسی آنان، تاثیرات سیاسی، اجتماعی مرعشیان .

- سادات آل کیا، روابط آنان با مرعشیان، زمینه‌ها و چگونگی تأسیس حکومت کیایی.

- شخصیت تیمور و خاندان او پیش از دستیابی به قدرت.

- اوضاع سیاسی ماوراءالنهر همزمان با ظهور تیمور، خانان جغتای و چگونگی دستیابی تیمور به قدرت.

- فتوحات تیمور، فتح خوارزم و ماوراءالنهر، لشکرکشی به خراسان، یورشهای تیمور به ایران،

عراق، شامات، هندوستان، شکست بایزید عثمانی و مرگ تیمور.

-جانشینان تیمور، شاهرخ، الغ بیک، اقدامات بایسنقر، بابر، ابوسعید و سلطان حسین بایقرا.
-تحلیل حوادث دوره‌های مختلف مورد بحث و جمع‌بندی مباحث

منابع:

ابن اثیر، *الکامل فی التاریخ*؛ بناکتی، تاریخ بناکتی؛ جوینی، *تاریخ جهان گشا*؛ حافظ ابرو، مجمع التواریخ؛ حسینی تزوکات تیموری؛ ابن عربشاه، *عجائب القدر فی اخبار تیمور*؛ سمرقندی، عبدالرزاق، مطلع السعیدین و مجمع البحرین؛ کاشانی، تاریخ اولجایتو؛ مرعشی، تاریخ طبرستان، رویان و مازندران؛ مستوفی، حمد الله، تاریخ گزیده؛ همو، ظفرنامه؛ همو، *نزهة القلوب*؛ میرخواند، *روضه الصفا*؛ نسوی، سیرت جلال الدین مینکبرنی؛ نخجوانی، *دستورالکاتب*؛ اشپولر، تاریخ مغول در ایران؛ اقبال، عباس، تاریخ مغول و اوائل دوره تیمور؛ بارکهاوزن، *امپراتوری زرد*؛ بوسورث، *سلسله‌ها اسلامی*؛ بیانی، شیرین، ایران در برخورد با مغول؛ همو، دین و دولت در عهد مغول؛ همو، زن در ایران عصر مغول؛ همو، تاریخ آل جلایر؛ گروسه، *امپراطوری صحرا نوردان*؛ کتبی، تاریخ آل مظفر؛ نبئی، تاریخ آل چوپان؛ لین پول و دیگران، تاریخ دولتهای اسلامی و خاندانهای حکومتگر؛ مرتضوی، مسائل عصر ایلخانان؛ مشکوتی، از سلاجقه تا صفویه، نوایی، اسناد و مکاتبات تاریخی ایران.

تاریخ صفویان

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ اسلام از سقوط بغداد تا تاسیس دولت صفویه

هدف درس: آشنایی با زمینه‌های ظهور صفویان و تاریخ دولت صفوی از آغاز تا سقوط

سرفصل‌ها:

-شرح مواد سر فصل و آشنایی منابع درس، بررسی اوضاع سیاسی ایران همزمان با ظهور صفویه، مروری بر چگونگی تأسیس دولت قره قویونلو و آق قویونلو .
-خاندان صفوی، تبار صفویان از آغاز تا شیخ صفی الدین اردبیلی، علل مهاجرت و چگونگی استقرار در اردبیل.
-شیخ صفی و عوالم روحانی و عرفانی او، شیخ صفی و شیخ زاهد گیلانی، تأثیر فرقه زاهدیه در تصوف صفویه.
-صدرالدین و تأسیس خانقاه صفویه، روابط سیاسی و مذهبی صدرالدین با چوپانیان و تیموریان، خواجه علی سیاه پوش و گرایش به تشیع.

- شیخ ابراهیم و گسترش نفوذ صفویان در آذربایجان و آناطولی، جنید و فعالیت‌های سیاسی او، موضع خصمانه قره قویونلو در برابر صفویان، اوزون حسن آق قویونلو و حمایت از جنید.

- پیوندهای خانوادگی میان صفویه و آق قویونلو، حیدر صفوی و اوزون حسن، نبرد در قلمرو شیروانشاهان، قتل حیدر، تغییر موضع یعقوب آق قویونلو در برابر صفویه، رستم آق قویونلو و توطئه قتل صفویان، روابط صفویان با آل کیا.

- اسماعیل صفوی، خروج از گیلان، نبرد با شیروانشاهان، جنگ شرور، تصرف تبریز و تاجگذاری اسماعیل، نبرد با الوند مراد آق قویونلو و تصرف همدان و فارس، استقرار حکومت صفوی

- مشکلات اسماعیل، رسمی ساختن مذهب شیعه، عکس العمل قدرتمندان سنی مذهب، نبرد با ارکان، جنگ چالدران و پی آمدهای آن، دیگر اقدامات اسماعیل

- ایران در دوره طهماسب صفوی، ادامه نبردهای سیاسی مذهبی با ازبکان و عثمانیان، انتقال پایتخت به قزوین و تأثیرات آن، پیمان آماسیه و پی آمدهای آن، گسترش تعصبات مذهبی

- درگیری بر سر جانشینی طهماسب، حکومت اسماعیل دوم، جلوگیری از گسترش تعصبات، درگیریهای خاندانی و قتل اسماعیل دوم، محمد خدابنده و مشکلات و ناتوانیهای او، دخالت قزلباشان و عزل محمد خدابنده

- پادشاهی عباس اول، اقدامات مهم سیاسی و نظامی او، دفع ازبکان، تصرف نواحی جنوبی و ساحلی ایران، تسلط بر قشم و هرمز

- ادامه حوادث دوره عباس اول، نبرد با عثمانی، تسلط بر عتبات، روابط با اروپا و گسترش زمینه‌های توسعه فرهنگی، شکوفائی دانش، هنر، فناوری، شهرسازی، تجارت و امنیت راهها

- پادشاهی صفی اول، شروع مجدد جنگهای ایران و عثمانی، تسلط بر گرجستان، عقد پیمان صلح با عثمانی، رواج عیاشی و خوشگذرانی، کشتار اطرافیان و سختگیری بر شاهزادگان و درباریان

- پادشاهی عباس دوم، اصلاحات عامه پسند، تحفیف مالیاتی منع شراب، تیرگی روابط با گورکانیان و درگیری بر سر قندهار و ترکستان، درگیری با روسها بر سر گرجستان، ساختن عالی قاپو و چهل ستون، محمد باقر مجلسی، ملا محسن فیض و گسترش و تدوین کتب فقهی و حدیثی شیعه

- پادشاهی سلیمان (صفی دوم)، رواج دوباره عیاشی و خوشگذرانی، هجوم ترکمانان، بنای هشت بهشت، گسترش جهانگردی و مسافرت‌های شاردن و تاورنیه، پادشاهی سلطان حسین و خصوصیات او

- گسترش روابط ایران و روسیه در دوره سلطان حسین، شورش افغانه، حملات محمود افغان به ایران و تسلط بر اصفهان، بررسی علل و زمینه‌های ضعف و شکست دولت صفوی، ایران در زمان تسلط هفت ساله افغانه بر اصفهان

- طهماسب دوم، تعرضات روسیه و عثمانی به ایران، ظهور نادر و شکست افغانه. سرسطر تحلیل، بررسی و جمع بندی حوادث تاریخی و پی آمدهای آنها در دوره صفویه .

منابع:

اسکندر بیگ، عالم آرای عباسی؛ ابن بزاز، صفوه الصفا؛ ابدال پیرزاده، سلسله نسب الصفویة؛ حسن بیگ روملو، احسن التواریخ؛ خواندمیر، حبیب السیر؛ دلاواله، سفرنامه؛ شاردن، سفرنامه؛ قزوینی، فوائد الصفویه؛ کروسینسکی، سفرنامه؛ کمپفر، سفرنامه؛ میر خواند، روضه الصفا و ذیول آن؛ میرزا محمد معصوم، تاریخ سلاطین صفویه؛ میرزا سمیعا، تذکره الملوک؛ میرزا رفیعا، دستور الملوک؛ واله، محمد یوسف، خلد برین؛ اقبال، عباس، تاریخ مفصل ایران؛ باستانی پاریزی، سیاست و اقتصاد (عصر صفوی)؛ بیانی، تاریخ نظامی ایران دوره صفویه؛ پارسا دوست، شاه اسماعیل اول؛ همو، شاه طهماسب؛ پولاک، سفرنامه؛ تاج بخش، ایران در زمان صفویه؛ سحاب، تاریخ زندگانی شاه عباس کبیر؛ شوستر، ایران از دیدگاه سفرنامه‌های اروپائیان؛ سیوری، ایران عصر صفوی؛ فلسفی، نصرالله، تاریخ روابط ایران و اروپا در دوره صفویه؛ همو، زندگانی شاه عباس اول؛ لاکهارت، انقراض سلسله صفویه؛ مجیر شیبانی، تشکیل شاهنشاهی صفویه؛ مزای، پیدایش دولت صفویه؛ مینورسکی، سازمان اداری حکومت صفوی، هنوی، هجوم افغانه و زوال دولت صفوی.

تاریخ اسلام در مصر و شام (۱)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مصر و شام و بررسی مهمترین حوادث از آغاز ورود اسلام تا پایان دوره فاطمیان

سرفصل‌ها:

- اهمیت مطالعه تاریخ مصر و شام و بررسی مهمترین منابع کهن و جدید
- واژه شناسی مصر و شام و اشاره ای به گذشته مصر و شام پیش از ورود اسلام
- مصر و شام در آستانه فتوحات مسلمانان، اوضاع سیاسی، اقتصادی، اجتماعی
- رابطه مسلمانان با مصر و شام پیش از فتوحات
- فتوحات مسلمانان در شام: اشاره ای به جنگهای دومه الجندل، مؤته، تبوک، اجنادین و یرموک
- فتح مصر به دست عمر و عاص: انگیزه ها، فتح مهمترین شهرها، رفتار مسلمانان با مصریان

- علل پیروزی مسلمانان در شام و مصر
- مصر و شام در دوره خلافت عثمان بن عفان و علی بن ابی طالب علیه السلام
- اشاره به وضعیت شام در دوره امویان
- مصر در دوره امویان : والیان و نظام سیاسی، ادرا، اجتماعی
- مصر در ۹۰ سال اول دوره عباسیان: والیان مصر، آغاز ولایت ترکان بر مصر، اسلامی شدن مصر
- شام در دوره والیان عباسی، شورشها و فتنه سفیانی، اسلامی شدن شام
- عصر طولونیان و استقلال نسبی مصر، وابستگی شام به مصر
- نفوذ قرامطه در شام
- بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی مصر و شام در دوره طولونیان، روابط طولونیان با خلافت عباسی
- بررسی اوضاع سیاسی - اجتماعی مصر و شام در دوره اخشیدیان و روابط ایشان با مرکز خلافت
- پیدایش حمدانیان در شام، نبردهای حمدانیان با اخشیدیان
- مصر و شام در دوره فاطمیان: بررسی اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی ؛ روابط خارجی فاطمیان با حکومت‌های مجاور
- اشاره به سلاجقه شام و حکومت‌های محلی بنی مرداس و بنی عقیل
- بررسی اوضاع سیاسی و اجتماعی شام در دوره اتابکان زنگی و اشاره ای به آغاز جنگ‌های صلیبی

منابع:

ابن عبدالحکم، فتوح مصر و اخبارها ؛ کندی، الولاه و کتاب القضاء ؛ سیوطی، حسن المحاضره ؛ مقریزی، المواعظ و الاعتبار ؛ همو، اتعاض الحنفاء ؛ ابن تغری بردی، النجوم الزاهره ؛ ابن ایاس، بدائع الزهور ؛ ازدی، تاریخ فتوح شام ؛ ابو عبید الله محمد صنهاجی، اخبار ملوک بنی عبید و سیرتهم ؛ ابوشامه، الروضتین فی اخبار الدولتین النوریه و الصلاحیه؛ جرجی زیدان، تاریخ مصر الحدیث ؛ کرد علی، خطط الشام ؛ عمر الاسکندری، تاریخ مصر ؛ حسن ابراهیم حسن، تاریخ الاسلام ؛ فیلیپ حتی، تاریخ عرب ؛ همو، تاریخ سوریه و لبنان و فلسطین، احمد شلبی، موسوعه التاريخ الاسلامی، ج ۵ (تاریخ مصر و سوریه) ؛ دیاب، دراسات فی تاریخ مصر الاسلامیه و حضارتها من الفتح الاسلامی حتی منتصف القرن الثالث ؛ زیور، العلاقات بین الشام و مصر فی العهدين الطولونی و الاخشیدی ؛ عنان، مورخو مصر الاسلامیه و مصادر التاريخ المصری؛ تاریخ اسلام، پژوهش دانشگاه کمبریج، ترجمه احمد آرام؛ نیز:

The Cambridge history of Egypt, Vol.1; EI², S.V. Misr, Sham

تاریخ اسلام در مصر و شام (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ اسلام در مصر و شام (۱)

هدف درس: بررسی علل بروز جنگ‌های صلیبی و پیامدهای آن، شناخت اوضاع سیاسی، اجتماعی و فرهنگی مصر و شام در دوره‌های ایوبیان، ممالیک و عثمانیان

سرفصل‌ها:

- بررسی علل بروز جنگ‌های صلیبی و تشکیل امارت‌های صلیبی نشین
- حکومت ایوبیان در مصر و شام و نقش صلاح الدین ایوبی و جانشینان در جنگ‌های صلیبی
- اوضاع اجتماعی و فرهنگی در دوره ایوبیان
- سیطره ممالیک بر مصر و شام
- سقوط خلافت عباسی بغداد و انتقال آن به قاهره، ویژگی‌های خلافت عباسی در مصر
- مقابله با مغولان
- آخرین نبردها با صلیبان
- آثار و نتایج جنگ‌های صلیبی و علل شکست صلیبان از مسلمانان
- اوضاع اجتماعی و فرهنگی مصر در عصر ممالیک بحریه و برجیه
- نبرد عثمانیان و ممالیک
- مصر و شام در دوره عثمانیان و محمد علی پاشا، اقدامات و اصلاحات
- اوضاع اجتماعی و فرهنگی مصر و شام در دوره عثمانیان و پاشاها

منابع:

ابن تغری بردی، النجوم الزاهره ؛ مقریزی، السلوک؛ همو، المواعظ و الاعتبار ؛ سیوطی، حسن المحاضره ؛ همو، تاریخ الخلفا ؛ قلقشندی، مآثر الانافه فی معالم الخلافه ؛ همو، صبح الاعشی ؛ ابن اثیر، الكامل فی التاريخ ؛ ابوشامه، الروضتین فی اخبار الدولتین النوریه و الصلاحیه ؛ فیلیپ حتی، تاریخ عرب ؛ همو، تاریخ سوریه و لبنان و فلسطین ؛ جرجی زیدان، تاریخ مصر الحدیث؛ عمر الاسکندری، تاریخ مصر ؛ احمد شلبی، موسوعه التاريخ الاسلامی، ج ۵ (تاریخ مصر و سوریه) ؛ کرد علی ؛ خطط

الشام ؛ عبادی، فی تاریخ الایوبیین و الممالیک؛ همو، قیام دوله الممالیک الاولی فی مصر و الشام ؛ بیومی اسماعیلی، النظم المالیه فی مصر و الشام زمن سلاطین الممالیک؛ هامر پورگشتال، تاریخ امپراطوری عثمانی ؛ اوزون چارشلی، تاریخ عثمانی؛ رزق سلیم، عصر سلاطین الممالیک و مدخلهای مرتبط با سر فصلها در دائره المعارف اسلام چاپ جدید (E I²)
The Cambridge history of Egypt , Vol , 2

تاریخ تشیع

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: بررسی اجمالی از سیر تحول تشیع از آغاز تا قرون میانه اسلامی

سرفصلها:

-ارائه طرح کلی درس، معرفی اهم کتابهای قدیم و جدید درباره تشیع مانند: آثار تاریخی، مناقب و فضائل، مقاتل، غیبت نامه ها، کتب کلامی، تراجم و شرح احوال، فرق و مذاهب و ...
-اسباب و زمان ظهور تشیع (ظهور اعتقادی، ظهور تاریخی)، واژه شیعه و تشیع، ممیزات شیعه از سایر فرق اسلامی
-مراحل شکل گیری و گسترش تشیع : ۱ - از سقیفه تا رحلت امام سجاد (ع) ۲- از امام باقر (ع) تا شهادت امام رضا (ع) ۳- از امام جواد (ع) تا غیبت
-سقیفه سرآغاز ظهور تاریخی شیعه (تحلیل رویدادهای پیش و پس از آن تا آغاز خلافت امام علی (ع))
-خلافت امام علی (ع) و امام حسن (ع) : تحلیل اندیشه و آرمان سیاسی شیعه و رویدادهای این دوره و صلح امام حسن (ع)، پایگاه کوفه و عراق در تاریخ تشیع، زندگانی امام حسن (ع) و امام حسین (ع) تا قیام عاشورا .
-قیام عاشورا : علل و پیامدها و تأثیر آن بر روند فکری، فرهنگی و سیاسی شیعه (قیام توأبیین، قیام مختار، کیسانیه) زندگانی امام سجاد (ع) ومواضع فکری، سیاسی آن حضرت
-مرحله دوم : از امام باقر (ع) تا شهادت امام رضا (ع)
زندگانی امام باقر (ع)، امام صادق (ع)، زمینهها و شرایط تاریخی این دوره و مواضع باقرین (ع)، شکوفایی حیات فکری، فرهنگی، علمی شیعه، بررسی قیامها و فرق شیعی (قیام زید بن علی، یحیی

بن زید، علویان و عباسیان، قیام نفس زکیه و ابراهیم، فرقه زیدیه، اسماعیلیه و ...)
 -زندگانی امام کاظم (ع) و امام رضا (ع)، ولایتعهد امام رضا (ع) و پیامدهای آن، قیامهای شیعی
 این دوره (ابن طباطبا، محمد دیباج و ...)
 -مرحله سوم از امام جواد (ع) تا غیبت کبری
 زندگانی امام جواد، امام هادی و امام حسن عسکری (ع)
 تأسیس حوزه بغداد و سامرا و اهمیت آن در تاریخ تشیع
 تأکید بر سازمان دهی فکری، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی شیعه
 -امام دوازدهم (عج): غیبت و فلسفه آن؛ پیامدهای فکری سیاسی غیبت؛ نواب اربعه، تحلیل
 اجمالی سهم شیعه و رهبری ائمه در تاریخ فرهنگ و تمدن اسلام
 بررسی اجمالی دولتهای شیعی: ادریسیان، زیدیه یمن، علویان طبرستان، حمدانیان، مرداسیان،
 عقیلیان، فاطمیان، آل بویه، اسماعیلیه ایران، سرداران، مرعشیان، آل کیا، صفویه و ...
 -بررسی اجمالی قیامهای شیعی در عصر غیبت
 خاندانهای شیعی و سادات مدینه و مکه، سادات طالبیه در قم، نقبای ری و قم و ...
 سادات بیهق، نوبختیان، آل بابویه
 -بررسی اجمالی آثار علمی، ادبی و فرهنگی شیعه

منابع:

تشیع در مسیر تاریخ، سید حسین محمد جعفری؛ حیات فکری و سیاسی امامان شیعه (ع)، رسول
 جعفریان؛ نخستین اندیشه‌های شیعی، ارزینا آر، لالانی؛ پس از پنجاه سال، شهیدی، صلح الامام
 الحسن، محمد جواد فضل ...؛ خاندان نوبختی، عباس اقبال؛ زندگانی سیاسی امام رضا (ع)، جعفر
 مرتضی؛ زندگانی سیاسی امام جواد، جعفر مرتضی عاملی؛ تاریخ سیاسی غیبت امام دوازدهم، جاسم
 حسین؛ تاریخ تشیع در ایران، رسول جعفریان؛ الارشاد فی معرفه حجج الله علی العباد، شیخ مفید؛
 اعلام الوری باعلام الهدی، طبرسی؛ کشف الغمه فی معرفه الائمه، اربلی؛ مناقب آل ابی طالب، ابن شهر
 آشوب.

وضع کنونی جهان اسلام (۱)

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنایی با کشورهای اسلامی آسیائی و خاور دور از کسب استقلال تاکنون و بررسی اوضاع
 و تحولات سیاسی اجتماعی اقتصادی و فرهنگی این کشورها .

سرفصل‌ها:

آشنایی با کشورهای سوریه، لبنان، اردن، عراق، عربستان سعودی، یمن، ترکیه، پاکستان، افغانستان، مالزی، اندونزی

منابع:

جهان اسلام، مرتضی اسعدی؛ تاریخ معاصر کشورهای عربی، ترجمه حسین شهری؛ کتاب سبز، وزارت خارجه؛ جغرافیای جمعیت و کشورهای در حال توسعه، هوشنگ بهرام بیگی؛ جغرافیة العالم الاسلامی، محمود طه؛ تاریخ ملل و دول اسلامی، بروکلیمان؛ حاضر العالم الاسلامی، شکیب ارسلان؛ اسلام در جهان امروز، کنت ول اسمیت

وضع کنونی جهان اسلام (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: وضع کنونی جهان اسلام (۱)

هدف درس: آشنایی با کشورهای اسلامی آفریقایی از استقلال تا کنون و بررسی اوضاع و تحولات سیاسی اجتماعی، اقتصادی و فرهنگی این کشورها

سرفصل‌ها:

آشنایی با کشورهای مصر، سودان، لیبی، تونس، الجزایر، موریتانی، نیجریه، تانزانیا .

منابع:

جهان اسلام، مرتضی اسعدی، تاریخ معاصر کشورهای عربی، محمد حسین شهری، آشنایی با کشورهای آفریقایی غربی و مرکزی، شروین طهماسبی، العالم الاسلامی، کی لر، حاضر العالم الاسلامی، شکیب ارسلان، اسلام در جهان امروز، مارسل بوازار.

کلیات فرهنگ و تمدن اسلامی

تعداد واحد: ۴

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۶۴ ساعت

هدف درس: آشنایی با تعاریف فرهنگ و تمدن، عوامل پیدایش تمدن‌ها و بررسی مقام و نقش تمدن اسلامی

سرفصل‌ها:

اهمیت بحث از فرهنگ و تمدن و تاریخ تمدن
واژه‌شناسی فرهنگ و تمدن در زبانهای فارسی، عربی، اروپایی
گذری بر انواع از فرهنگ و تمدن و رابطه این دو با یکدیگر
عوامل تمدن ساز، بررسی دیدگاه‌های گوناگون
دوره‌های تمدن بشری
ارکان تمدن: دین، زبان، خط
بررسی اجمالی ویژگیهای تمدنهای بین‌النهرین و هلال خصیب
اشاره ای به فرهنگ و تمدن عرب جاهلی در عربستان: نظام سیاسی، نهادهای اجتماعی، اخلاق، عقاید، ادیان، آداب و رسوم و ...
دین اسلام و تمدن اسلامی
تمدن سازی دین اسلام
بنیادهای تمدن اسلامی در قرآن و آموزه‌های رسول اکرم (ص)
آغاز تمدن اسلامی
ادوار تمدن اسلامی: نظریه‌ها و ملاکهای دوره بندی
عصر طلایی تمدن اسلامی: عوامل و مشخصه‌ها
تأثیر فرهنگ و تمدن اسلامی بر تمدن غربی
انحطاط تمدن اسلامی: عوامل و نشانه‌ها
اولین نشانه‌های بیداری مسلمانان و کوشش برای احیای تمدن اسلامی: بررسی اجمالی آخرین دیدگاهها و نظریه‌ها درباره وضعیت کنونی تمدن اسلامی و شیوه‌های احیای آن
تمدن اسلامی و تمدن غربی (تقابل، تعامل، گفتگو ...)

منابع:

توین بی، بررسی تاریخ تمدن؛ همو، تمدن در بوته آزمایش؛ ویل دورانت، تاریخ تمدن؛ رالف لینتون، سیر تمدن؛ هنری لوکاس، تاریخ تمدن؛ حسین مؤنس، الحضاره؛ آندره میکل، اسلام و تمدن اسلامی؛ مونتگمری وات، تأثیر اسلام در اروپا؛ جواد علی، المفصل فی تاریخ العرب قبل الاسلام؛ عفت الشرقاوی؛ فی فلسفه الحضاره الاسلامیه؛ سلیمان خطیب، أسس مفهوم الحضاره فی الاسلام؛ همو، فلسفه الحضاره عند مالک بن نبی؛ یوزف شاخت، تراث الاسلام؛ حسین نصر، علم و تمدن در اسلام؛ عبدالحسین زرین کوب، کارنامه اسلام.

تاریخ تشکیلات اسلامی (۱)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنا ساختن دانشجویان با منصبها و مقامهای سیاسی، سازمانها و دیوانهای حکومتی (اداری، قضائی، نظامی و انتظامی) در دولتهای اسلامی و تکوین و تطور آنها

سرفصل‌ها:

کلیات درس مشتمل بر بیان سرفصلها، تعریف مفاهیم، معرفی و مطالعات و تحقیقات و نیز بحثی کوتاه در درباره نسبت میان حکومت و تشکیلات.

اسلام، سیاست و حکومت (بحثی درباره زمینه‌های تشکیل حکومت پیامبر (ص) در مدینه؛ مواردی و بنیادهای تشکیلات اسلامی

پیامبر (ص)، مردم و مساله جانشینی

شورای حل و عقد (ابوبکر چرا و چگونه به خلافت رسید؟)

خلافت در لغت و اصطلاح، القاب خلفا، شروط و وظایف خلیفه، علامات و اشارات خلافت.

آداب، رسوم و تشریفات دارالخلافة.

بررسی تاریخی دستگاههای خلافت در جهان اسلام.

شروط و وظایف امیر عام و امیر خاص.

امارت استکفاء و امارت استیلاء.

امیر الامرائی، اتابکی، خدیوی.

وزیر در لغت و اصطلاح، سابقه وزارت پیش از عباسیان.

انواع وزارت: وزارت تفویض و وزارت تنفیذ، شروط و وظایف وزیران تفویض و تنفیذ (وساطت).

وزراء الصحبه، القاب وزیران، تشریفات دارالوزراء.

وزارت در مصر و شام، مغرب و اندلس، امپراتوری عثمانی، صفوی.
آشنایی با آثار و احوال وزیران برجسته : برامکه، خواجه نظام الملک، نصیرالدین طوسی، بهاءالدین
بن حنا، ابن علقمی، بدرالجمالی و ...
بحثی درباره مفهوم لغوی و اصطلاحی واژه دیوان
دیوان انشاء و دواوین وابسته به آن : نظیر دیوان فضّ، دیوان خاتم، دیوان توقیع، دیوان رقاع .
دیوان جیش و نظام سپاهیگری در دولتهای اسلامی .
دیوان شرطه و مسائل مرتبط با آن .
دیوان حسبه و مسائل مرتبط با آن .
دیوان برید و اشراف و مسائل مرتبط با آنها .
دیوان نقابۀ الاشراف
دیوان قضا و قاضی القضاتی، آئین دادرسی در اسلام، دیوان مظالم .
دیوان اعلی (در ایران) و دیوان همایون (در امپراطوری عثمانی)
بررسی اجمالی برخی از مناصب اداری و تشریفات، نظیر استادار، دوادار، آخور سالار و ...

منابع:

الاحکام السلطانیة، ماوردی ؛ کتاب الوزراء و الکتّاب، جهشیاری ؛ آداب السلطانیة (تاریخ
الفخری)، ابن طباطبا ؛ صبح الاعشی، قلقشندی ؛ مقدمه، ابن خلدون؛ معالم القربه فی الاحکام
الحسبه، ابن اخوه؛ کتاب الخراج، ابویوسف ؛ کتاب الخراج، یحیی بن آدم ؛ کتاب الخراج و صنعۀ الکتّابه،
قدامۀ بن جعفر ؛ الاموال، ابوعبید؛ اسلام و مبانی قدرت، علی عبدالرزاق ؛ خلیفه و سلطان، بارتولد ؛
تمدن اسلامی در قرن چهارم هجری، آدام متز؛ تاریخ التمدن الاسلامی، جرجی زیدان ؛ النظم
الاسلامیه، انور رفاعی ؛ پژوهشی در تشکیلات دیوان اسلامی، هربرت بوسه، ترجمه غلامرضا ورهرام ؛
اصناف در عصر عباسی، ترجمه دکتر هادی عالم زاده . مقالات "جیش، حسبه، شرطه، قضا، و ... " در

*EI*²

تاریخ تشکیلات اسلامی (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ تشکیلات اسلامی (۱)

هدف درس: آشنا ساختن دانشجویان با تشکیلات و نظام مالی در دولتهای اسلامی

سرفصل‌ها:

کلیات درس مشتمل بر بیان سرفصلها، تعریف مفاهیم، معرفی منابع و مطالعات و تحقیقات؛
نگاهی اجمالی به وضع مالی و مالیه ایران، روم شرقی و جزیره العرب در آستانه ظهور اسلام
تشریح منابع و درآمدهای مالی در عهد پیامبر (ص) (خمس، اراضی خالصه، زکات و جزیه)
فتوحات و مسأله اراضی و اموال فیء
تشکیلات، وظایف و آثار و پیامدهای دیوان عطا
بررسی اراضی مفتوح العنوه یا اراضی بلا عهد و اراضی مفتوح بالصلح یا اراضی عهد
بررسی اراضی خالصه (صوافی) و مباحث مرتبط با آن نظیر ضیاع سلطانی و اراضی اینجو
دیوانهای مالی (خراج، جزیه و جوالی، عشر و صدقات، جهبذ و ...)
اقطاع و مباحث مرتبط با آن (قطنع، تیول، سیورغال، جامگی، طعمه، زعامت، تیمار، جاگرداری،
نان پاره و ...

منابع:

الاحکام السلطانیه، ماوردی؛ کتاب الوزراء و الکتّاب، جهشیاری؛ آداب السلطانیه (تاریخ
الفخری)، ابن طباطبا؛ صبح الاعشی، قلقشندی؛ مقدمه، ابن خلدون؛ معالم القربه فی الاحکام
الحسبه، ابن اخوه؛ کتاب الخراج، ابویوسف؛ کتاب الخراج، یحیی بن آدم؛ کتاب الخراج و صنعۃ الکتابه،
قدامه بن جعفر؛ الاموال، ابو عبید؛ مقالات "خراج، جزیه، بیت المال، دیوان، اقطاع ... در EI^2 ؛ مقاله
"آئین دادرسی" در دائره المعارف بزرگ اسلامی؛ مقاله "اقطاع در عهد پیامبر (ص)" در مقالات و
بررسیها شماره ۶۳؛ مقاله "طعمه و تحول آن در تشکیلات اداری اسلام" در مجله تاریخ اسلام شماره
۱۲؛ مقاله "تحقیقی درباره تأسیس و وظایف نخستین دیوان در تشکیلات اسلامی" در مقالات و
بررسیها، شماره ۷۰.

تاریخ آموزش و پرورش در اسلام (۱)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با تعلیم و تربیت اسلامی، آراء و رویکردهای دانشمندان مسلمان در حوزه تعلیم و تربیت و نیز بررسی مهمترین مراکز آموزشی در تمدن اسلامی

سرفصل‌ها:

نظام تعلیم و تربیت

جایگاه و اهمیت تعلیم و تربیت در اسلام

ماهیت و تعریف تعلیم و تربیت

مفهوم تعلیم و تربیت اسلامی

مبانی تعلیم و تربیت اسلامی: اهداف، اصول و روشهای آموزش و پرورش اسلامی

وضعیت تعلیم و تربیت و سوادآموزی در عربستان دروه جاهلیت تعلیم و تربیت در قرآن و

آموزه‌های رسول اکرم(ص)

رویکردهای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت

رویکرد مبتنی بر کتاب و سنت، رویکرد صوفی - عرفانی، رویکرد فلسفی، رویکرد اجتماعی

معرفی مهمترین آثار تعلیم و تربیتی در تمدن اسلامی

مراکز آموزشی: مکتب، مسجد، مسجد جامع، زاویه، خانقاه، رباط، تربه

معرفی مهمترین مساجد آموزشی و جوامع از جمله مسجد النبی، مسجد الحرام، جامع بصره،

جامع کوفه، جامع الازهر

منابع:

ابوالفضل عزتی، آموزش و پرورش اسلامی؛ شلبی، تاریخ آموزش در اسلام تاریخ آموزش و؛ شهید

ثانی، منیه المرید؛ عبدالله فیاض، تاریخ التربیه عند الامامیه؛ جواد علی، المفصل فی تاریخ العرب؛

حجتی، آداب تعلیم و تعلم در اسلام؛ غنیمه، تاریخ دانشگاههای بزرگ اسلامی؛ شریعتمداری، اصول

و فلسفه تعلیم و تربیت؛ آرای دانشمندان مسلمان در تعلیم و تربیت و مبانی آن، چاپ سمت (۴جلد)

؛ هدف در تربیت اسلامی، چاپ سمت؛ ذبیح الله صفا، آموزش و دانش در ایران؛ فاطمه زیبا کلام؛

مبانی فلسفی آموزش و پرورش در ایران و نیز:

Tibawi, Islamic Education, 1972

Makdisi, The Rise of Calleges, 1981

تاریخ آموزش و پرورش در اسلام (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ آموزش و پرورش در اسلام (۱)

هدف درس: آشنایی با تاریخ و تحول نهادهای آموزشی در اسلام و نیز تأثیر آموزش و پرورش اسلامی بر غرب

سرفصل‌ها:

پیدایش مدارس خصوصی
پیدایش مدارس دولتی (نظامیه‌ها) و نقش خواجه نظام‌الملک
آثار علمی و اجتماعی مدارس نظامیه
معرفی مهمترین مدارس در ایران، عراق، شام و مصر
بیت الحکمه و دارالعلم‌ها: انگیزه پیدایش، اهداف، افول
دیگر مراکز آموزشی: بیمارستانها، رصدخانه‌ها
ربع رشیدی
کتابخانه و کارکرد آموزشی و پژوهشی آن
سازمان اداری و مالی مدارس با تأکید بر نقش وقف در گسترش مراکز علمی
استادان و شاگردان، آداب معلمی و شاگردی
مراحل آموزشی، مواد درسی، روشهای تدریس
وسایل و تدارکات تحصیل، اجازه نامه‌ها و شهادت نامه‌های علمی، القاب
آموزش و پرورش زنان در تمدن اسلامی
تحلیلی از ادوار آموزش و پرورش در تمدن اسلامی
تأثیر آموزش و پرورش اسلامی در تمدن غربی و ترجمه کتابهای اسلامی به زبانهای اروپایی
آموزش و پرورش معاصر در کشورهای اسلامی

منابع:

ابوالفضل عزتی، آموزش و پرورش اسلامی؛ کسائی، مدارس نظامیه؛ غنیمه، تاریخ دانشگاههای بزرگ اسلامی؛ شلبي، تاریخ آموزش در اسلام؛ نخستین، تاریخ سرچشمه‌های اسلامی آموزش و پرورش غرب؛ التریبه العربیه: المؤسسات و الممارسات، موسسه آل البیت، اردن؛ محمد داغ و حفظ

الرحمن رشید اویمین، تاریخ تعلیم و تربیت در اسلام؛ علاءالدین امیر محمد القزوینی، الفکر التوبوی عند الشیعه الامامیه؛ درّانی، تاریخ آموزش و پرورش ایران قبل و بعد از اسلام؛ ذبیح الله صفا، آموزش و دانش در ایران؛ اقبال قاسمی پویا، مدارس جدید در دوره قاجاریه، بنیان و پیشروان؛ جورج مقدسی، مقاله "مدرسه" در دائره المعارف اسلام، چاپ دوم ونیز مدخلهای مربوط به آموزش و پرورش در همین دائره المعارف؛

Makdisi, The Rise of Calleges, 1981;
Tibawi, Islamic Education, 1972;
Tibawi, Arabic and Islamic Themes, 1976

جغرافیانگاری در اسلام

شماره درس:	تعداد واحد: ۲
ساعات تدریس: ۳۲ ساعت	نوع واحد: نظری
	پیش نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با دانش جغرافیا، مکاتب جغرافیایی و جغرافیانگاری در تمدن اسلامی

سرفصل‌ها:

- تعریف علم جغرافیا، جغرافیا نزد اعراب جاهلی مفاهیم جغرافیایی در قرآن و سنت، تغییر صورت واژه جغرافیا نزد جغرافیا دانان مسلمان، مانند: ابن خردادبه، مسعودی، مقدسی؛ تقسیمات جغرافیا در نزد مسلمانان
- عواملی که باعث توجه مسلمانان به علم جغرافیا گردید
- انتقال اطلاعات جغرافیایی هندی، ایرانی و یونانی به اسلام، تاثیرات جغرافیایی هند؛ کلیه، ترجمه آثار جغرافیایی هند در جغرافیای اسلامی
- تاثیرات جغرافیایی ایران مانند، هفت اقلیم ایرانی، گاهنبارهای ایرانی زیج الشاه یا زیج شهریاری
- تاثیر سنت های دریا نوردی ایرانیان در دریانوردی مسلمانان مانند: بندر، ناخدا، رهمانی، راهنمای دریا نوردی و تاثیر بعضی از اصطلاحات دریانوردی ایرانی در دریانوردی مسلمانان مانند: خَن (= لوزی)، قطب الجاه و گلباد [بادنما] و ...
- تاثیرات جغرافیایی یونان مانند: تقسیم ربع مسکون به اقلیم یونانی، تقسیم ربع مسکون به چهار جهت شمال - جنوب، شرق و غرب؛ ترجمه آثار یونانی در دوران مأمون مانند: ترجمه المجسطی، ترجمه آثار ارسطو مانند: السماء و العالم، آثار العلویه، المقالات الاربعه، کتاب الانواء. تاثیر جغرافیای بطلمیوس در جغرافیای اسلامی، تاثیر

- نصف النهار خالدات یا سعادات در آثار جغرافیایی اسلام. جغرافیا دانان مسلمان که متأثر از جغرافیای یونان بودند، مانند: ابوجعفر محمد بن موسی خوارزمی، تالیف کتاب صورالارض و تأثیر آن در آثار جغرافیای مسلمانان .
- دوران شکوفایی علم جغرافیا، توجه مأمون به آثار جغرافیایی یونان، گردهمایی جغرافیا دانان در زمان مأمون، تصحیح کتاب المجسطی بنام زیج الممتحن، اندازه گیری یک درجه از نصف النهار، ایجاد دو رصد خانه شماسیه بغداد و قاسیون دمشق؛ تاثیر اصلاحات مأمونی در کتب جغرافیایی مسلمانان، سرسطر منجمان وفیلسوفان جغرافیادان: کندی، احمد بن محمد بن طیب سرخسی، احمد بن محمد بن کثیر فرغانی، ابومعشر بلخی، ابوعبدالله جابر البتانی و ...
 - پیدایش مکاتب جغرافیایی در اسلام: مکتب جغرافیا نگاری عراقی؛ پیدایش نخستین کتب جغرافیای اسلامی بنام المسالک و الممالک، ویژگیهای مکتب عراقی، جغرافیا نویسان مشهور مکتب عراقی مانند : ابن خردادبه، یعقوبی، قدامه بن جعفر، ابن رسته، ابن فقیه، مسعودی؛ تالیفات در جغرافیای عمومی: آثار ابن خردادبه، یعقوب، مسعودی و ...
 - مکتب بلخی و ویژگیهای آن: تقسیم جهان اسلام به بیست اقلیم، تاثیر بعضی از روایات در اندیشه جغرافیایی، جغرافیادانان این مکتب، ترسیم نقشه در مکتب بلخی و ایجاد نخستین اطلس اسلام، ابوزید احمد بن سهل بلخی و کتاب او صور الاقالیم، ابواسحاق ابراهیم بن محمد فارسی اصطخری صاحب المسالک و الممالک، ابن حوقل صاحب صور الارض، ابوعبدالله محمد بن احمد مقدسی صاحب احسن التقاسیم فی معرفه الاقالیم و ویژگیهای کتاب او. مقایسه دو مکتب عراقی و بلخی ...
 - پیدایش جغرافیای ریاضی نزد مسلمانان، آغاز توجه به جغرافیای نجومی در دوره امویان، آغاز توجه به جغرافیای نجومی در دوره عباسیان، زیجهای بزرگ دوران اسلامی، زیج بتانی، زیج ابن یونس، زیج سنجری، زیج ایلخانی، زیج الغ بیگلی و ...
 - پیدایش کتب جغرافیای عمومی، جغرافیا دانان لغوی و مؤلفین کتب انواع، در قرن سوم هجری، آغاز سیر و سفر و نویسندگان سفرنامه‌ها، مانند سلیمان تاجرسیرافی، جهانگردان اباضی عمان، ابن وهب قریشی و ...
 - بازرگانی و اکتشافات جغرافیایی، آغاز دریانوردی و مسلمانان، ادبیات بحری، رفت و آمد بازرگان به دهند و چین، و سواحل افریقا ، جزایر اقیانوس هند، سفرهای زمینی به چین و سد یاجوج و مأجوج، سفارتهای سیاسی به منظور بازپس گیری اسیران جنگی مسلمان از دولت بیزانس. توجه مسلمانان به شگفتی‌ها و عجایب جهان، تالیفات مهم درباره عجایب سرزمینهای مختلف.

- مکتب نقشه نگاری اسلامی: نخستین نقشه کشی در دوره امویان (زمان حجاج). ایجاد نقشه در دوره عباسیان، نقشه‌های اصطخری و ابن حوقل، مقدسی؛ مکتب نقشه نگاری اداریسی یا مکتب سیسیل، اختراع کره جغرافیایی توسط شریف اداریسی، آثار و تألیفات در زمینه نقشه نگاری.
- انحطاط جغرافیا و بررسی عوامل آن، پیدایش کتب کیهان شناختی یا کیهان نگاری، مانند کتاب الاقالیم ابن سعید مغربی، پیدایش جغرافیای ناحیه‌ای و محلی، تألیفات درباره جغرافیای ناحیه‌ای.
- معاجم یا فرهنگهای جغرافیایی، تألیف فرهنگنامه (معجم البلدان) توسط یاقوت حموی، بررسی فرهنگهای جغرافیایی عصر ممالیک، مانند: صحح الاعشی قلقشندی، و نهاییه الارب نویری و ...
- ادبیات بحری دوران انحطاط، مانند: آثار ابن ماجد و سلیمان مهری، نوشتن جغرافیای عالم، نوشته های نجومی دوران انحطاط، آثار مهم جغرافیایی و نجوم دوران انحطاط مانند: کتاب الجغرافیا، ابن سعید؛ تقویم البلدان، ابوالفداء.

منابع:

مراجعه به منابعی که در سرفصل‌ها اشاره شد و نیز: تاریخ نوشته‌های جغرافیایی در جهان اسلام، کراچکوفسکی، ترجمه ابوالقاسم پاینده؛ تطور علم جغرافیا در اسلام، مقبول احمد و تشریح.

جغرافیای تاریخی جهان اسلام (۱)

شماره درس:	تعداد واحد: ۲
ساعات تدریس: ۳۲ ساعت	نوع واحد: نظری
	پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: بررسی جغرافیای تاریخی سرزمینهای بخش شرقی خلافت و نیز اطراف دریای خزر، خراسان بزرگ و ماوراءالنهر

سرفصل‌ها:

جغرافیای تاریخی مناطق: قفقاز شامل مملکت سریر (داغستان)، سرزمین اللان، شروان و گرجستان ... الرآن، ارمینیه، موغان و گشتاسفی ...
آذربایجان شهرها و مراکز مهم آن مانند تبریز، اردبیل و مراغه و ...

گیلان طالش، شهرها و مراکز مهم آن، بیلمان، دولاب و کسکر ...)
ایالت جبال نامها، تحولات جغرافیایی، تقسیمات پایتختها و شهرهای آن.
خوزستان، شهرها و مراکز مهم خوزستان مانند اهواز، شوشتر و ...
فارس، تقسیمات حوزه ای فارس شهرها و مراکز مهم فارس مانند: شیراز، فسا، دارابگرد، جهرم و...
خلیج فارس و جزایر و سواحل این دریا در فارس ...
کرمان و تقسیمات آن شهرها و مراکز مهم آن مانند: بردسیر، سیرجان، بم، نماشیر، جیرفت...
مکران، شهر و مراکز مهم آن: پنج گور، طوران، قصدار ... و بنادر مهم مکران .
سیستان شهر و مراکز مهم آن زرنج، بست، قندهار، غزنه و کابل ...
قهبستان، شهرها و مراکز مهم آن، قاین، تون، طبس و غیره ...
کویر بزرگ و لوت شهرهای مهم کویر و راههای ارتباطی آن ...
طبرستان و مازندران شهرها و مراکز مهم آن مانند: ساریه، آمل و ...
دریای خزر و نامهای آن و جزایر داخل این دریا مانند: آبسکون و
قومس و گرگان شهرها و مراکز مهم مانند: دامغان، سمنان و گرگان ...
خراسان، تعریف خراسان، تقسیمات آن به چهار ربع، تعریف خراسان بزرگ، ربع نیشابور و
شهرهای مهم آن
خراسان، شامل ربع مرو و شهرهای مهم آن، مانند : مرو شایگان، مرو الرود و ...
خراسان، شامل ربع هرات و شهرهای مهم آن مانند : شهر هرات، ناحیت غور و شهرهای آن با
میان و فیروز کوه و غرجستان و
جغرافیای تاریخی خراسان ، شامل ربع بلخ و تقسیمات آن به دو قسمت جوزجانان و طخارستان،
شهرها و مراکز مهم این ربع و ...
ماوراءالنهر، تقسیمات آن، ناحیت و خان و فلات پامیر و تبت، شهرها و مراکز مهم ...
ماوراءالنهر، ایالت جیحون، رود جیحون، هفت آب و بلاد خُتَل، قوادیان و چغانیان و بلاد راش
وها شمجرد، شهرها و مراکز مهم ...
ماوراءالنهر، ساحل رود جیحون، شهرهای کیلف، زم و آمل، سرزمین خوارزم شهرها و مراکز مهم
آن، کات، اورگنج، هزاراسب و خیوه
ماوراءالنهر، ایالت جیحون، سغد، مراکز مهم سغد، سمرقند و بخارا،
ماوراءالنهر ایالت سیحون، تقسیمات و شهرهای مهم آن: فرغانه، اخسیکت، قبا، اوش و ناحیت
اشروسنه و نواحی اطراف آن ...
ماوراءالنهر ایالت سیحون، چاچ و شهرها و مراکز مهم این ناحیه ایالت اسپجباب، سرام، اُنزار
(فاراب) ...
سرزمینهای ترک نشین (تُغزُغُز) و تقسیمات آن ؛ چگل , فرخار، خرلخ، خرخیز، یغما و...

منابع:

کتاب الخراج، قدامه بن جعفر؛ البلدان، یعقوبی؛ المسالك و الممالک، ابن خردادبه؛ مختصر کتاب البلدان، ابن فقیه؛ فتوح البلدان، بلاذری؛ الاعلاق النفیسه، ابن رسته؛ مسالك و ممالک، اصطخری؛ سفرنامه، ابودلف؛ التنبيه و الاشراف، مسعودی؛ صوره الارض، ابن حوقل؛ حدود العالم؛ احسن التقاسیم، مقدسی؛ معجم البلدان، یاقوت حموی؛ نزهة المشتاق، ادیسی؛ تقویم البلدان، ابی الفداء؛ جهان نامه، محمد نجیب بکران؛ سفرنامه، ابن فضلان.

جغرافیای تاریخی جهان اسلام (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش نیاز: جغرافیای تاریخی جهان اسلام (۱)

هدف درس: بررسی جغرافیای تاریخی بخش غربی سرزمینهای خلافت

سرفصلها:

جغرافیای تاریخی مناطق: بین النهرین مشتمل بر عراق و جزیره آسیای صغیر (بیزانس قدیم) .
عربستان (حجاز، تهامه، نجد، یمامه، عروض، بحرین و احساء).
عربستان (تهامه یمن، یمن، حضرموت، دیار مهره، عمان)
شامات (شامل پنج اردوگاه، حلب، حمص، دمشق)
شامات، (شامل اردوگاههای اردن، فلسطین، اردن و ...)
مصر (مصر علیا و شهرهای آن، قاهره، اسکندریه و ...)
نوبه و شهرهای آن (دُنُقُلَه و بلاد التبر ...)
مغرب (تقسیمات مغرب، شامل: افریقیه، مغرب ادنی)
مغرب اوسط (الجزایر) و شهرهای آن، الجزیره، بجایه، تلمسان و غیره .
مغرب اقصی، شامل مراکش، صحرا و موریتانیا مشتمل بر سوس ادنی، سوس اقصی و شهرهای مهم آن طنجه، سبتة، فاس، مراکش، ماسه و ...
صِقْلِیَه (سیسیل) شهرها و مراکز مهم آن: پالمو، قصریا و ...
اندلس: تقسیمات، ناحیت اول و دوم وسوم وچهارم واستان پنجم و شهرهای مهم آنها.

منابع:

المسالك و الممالک، ابن خردادبه؛ کتاب الخراج، قدامه بن جعفر؛ مختصر کتاب البلدان، ابن فقیه؛ فتوح البلدان، بلاذری؛ اخبار الطوال، دینوری؛ الاعلاق النفیسه، ابن رسته؛ سفرنامه ابن فضلان؛ مسالك

و ممالک، اصطخری؛ التنبیه و الاشراف، مسعودی؛ سفرنامه ابودلف؛ صوره الارض، ابن حوقل؛ حدود العالم؛ احسن التقاسیم، مقدسی؛ نزهه المشتاق، ادیسی؛ مجمع البلدان، یاقوت.

تاریخ‌نگاری در اسلام

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با روش‌ها، شکل‌ها و مکاتب گوناگون تاریخ‌نگاری در اسلام و شناخت مأخذ اصلی

سرفصل‌ها:

- تعریف تاریخ و تاریخ‌نگاری، موضوع و مفهوم و اهمیت تاریخ، اعتبار و انگیزه‌ها و اهداف تاریخ‌نگاری
- زمینه‌ها و منشأ پیدایش تاریخ‌نگاری اسلامی
- روش‌های تاریخ‌نگاری با معرفی نمونه‌های آثار برای هر یک
- اشکال و شیوه‌های تاریخ‌نگاری با معرفی نمونه‌های آثار: ۱- شکل حدیثی - خبری ۲- شیوه‌های سالشماری ۳- شیوه‌های دودمانی ۴- شیوه طبقات ۵- شیوه فرهنگنامه‌ای ۶- شیوه تبار شناختی.
- مکاتب تاریخ‌نگاری همراه با معرفی چهره‌های برجسته هر کدام
- سیر و تطور تاریخ‌نگاری در جهان اسلام: تاریخ‌نگاری در حجاز (مدینه)، عراق، مصر و شام، ایران و هند، تاریخ‌نگاری در عصر عثمانی و صفوی
- انواع تاریخ‌نگاری اسلامی به لحاظ موضوع و معرفی آثار برجسته هر کدام: سیر و مغازی، مقاتل و فتن و حروب، خراج و فتوح، تواریخ عمومی، تواریخ دودمانی و سلسله‌ای، تواریخ محلی، شرح احوال، آنساب، طبقات، رجال فرهنگنامه‌ها، وزارت و دیوانسالاری، فرق و مذاهب

منابع:

تاریخ‌نگاری در اسلام، سید صادق سجادی، دکتر هادی عالم زاده؛ تاریخ‌نگاری در اسلام، فرانتسن روزنتال، ترجمه اسدالله آزاد؛ المختصر فی علم التاریخ، کافجی؛ الاعلان بالتویخ لمن ذم التاریخ، سخاوی؛ مدخلی بر تاریخ شرق السلامی، ژان سواژه، ترجمه نوش آفرین انصاری؛ تاریخ ادبیات عرب، بروکلیمان؛ نشات علم التاریخ، عبدالعزیز الدوری.

تاریخ علوم در اسلام (۱)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف: آشنایی با مفهوم علم و طبقه‌بندی علوم در فرهنگ اسلامی و نیز شناخت اجمالی از سیر تاریخی علوم قرآنی، حدیث، نحو و بلاغت

سرفصل‌ها:

- مفهوم علم در قرآن و حدیث و دیگر متون اسلامی
- مفهوم‌شناسی علوم اسلامی و علوم دخیله
- طبقه‌بندی علوم از نظر فارابی، شمس‌الدین آملی و ابن خلدون
- علوم حدیث: تعریف حدیث و سنت، تاریخ پیدایش حدیث و سیر آن، تدوین حدیث، علم رجال، علم مصطلح الحدیث (یا درایه‌الحدیث)
- علوم قرآنی: تاریخ قرآن و کیفیت نزول، جمع‌آوری و کتابت آن، اسباب نزول، ناسخ و منسوخ و...، اولین تک‌نگاریها تا تدوین کتابهای علوم قرآنی مانند: آثار ابن جوزی و زرکشی
- علم التفسیر: تاریخ پیدایش و نخستین کتب تفسیری، معرفی مهمترین روش‌های تفسیری با ذکر نمونه‌هایی از تفاسیر فریقین
- علوم بلاغت و علم نحو، تاریخ پیدایش این علوم و رابطه آنها با قرآن

منابع:

احصاء العلوم، فارابی؛ الفهرست، ابن ندیم؛ المقدمة، ابن خلدون؛ مفاتیح العلوم، خوارزمی؛ منیت‌المیرید، شهید ثانی؛ من تاریخ النحو، تاریخ و نصوص، سعید الافغانی؛ بغیت‌الوعات فی طبقات اللغویین و النحاه، سیوطی؛ طبقات المفسرین، سیوطی؛ الاتقان فی علوم القرآن، سیوطی؛ تاریخ قرآن، رامیار؛ التفسیر والمفسرون، ذهبی؛ تاریخ حدیث، مدیر شانه‌چی؛ کلیات فی علم الرجال، چعفر سبحانی؛ آشنایی با علوم اسلامی، مرتضی مطهری؛ دائرة‌المعارف بزرگ اسلامی، ذیل مدخل «اسلام».

تاریخ علوم در اسلام (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ علوم در اسلام (۱)

هدف: آشنایی با سیر تاریخی علوم لغت، کلام، فقه، اصول در اسلام

سرفصل‌ها:

- علم لغت: ارتباط آن با علوم اسلامی، تاریخ پیدایش آن، اولین کتابهای لغت، لغت‌شناسان برجسته
- علم کلام: تعریف، تاریخ و منشاء پیدایش آن و نیز مهمترین موضوعات کلامی، معرفی مهمترین آثار کلامی، پیدایش کلام جدید
- فرقه‌ها و مذاهب مشهور کلام: معتزلی، شیعی، اشعری
- علم فقه: تعریف، تاریخ و منشاء پیدایش، تشریح تا قانونگذاری، تدوین فقه، پیدایش مذاهب مختلف فقهی، ادوار فقه از آغاز تا کنون
- علم اصول: تاریخ و منشاء پیدایش آن، مهمترین آثار اصولی در فریقین

منابع:

صحاح اللغة جوهری (مقدمه)؛ تاسیس الشیعه، حسن صدر؛ خلاصه علم الکلام، عبدالهادی فضلی؛ مذاهب الاسلامیین، عبدالرحمن بدوی، تاریخ علم کلام، شبلی نعمانی، تاریخ الفرق الاسلامیه و نشات علم الکلام عند المسلمین، علی مصطفی الغرابی؛ فرق الشیعه، نوبختی؛ الملل والنحل، شهرستانی؛ آشنایی با علوم اسلامی، مرتضی مطهری؛ دائره المعارف بزرگ اسلامی، ذیل مدخل «اسلام».

تاریخ علوم در اسلام (۳)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ علوم در اسلام (۱ و ۲)

هدف درس: آشنایی با راه‌های نفوذ علوم دخیله در دنیای اسلام و واکنش مسلمانان نسبت به این علوم

سرفصل‌ها:

- واژه شناسی علوم بیگانه یا دخیله
- مراکز علوم بیگانه که بر تمدن اسلامی تأثیرگذار بودند: یونان، بابل، ایران و هند
- مراکز انتقال علوم بیگانه یونانی: مدرسه آتن، مدرسه اسکندریه، مدرسه انطاکیه علما و دانشمندان مدرسه اسکندریه، طریقه انتقال از اسکندریه به انطاکیه
- انتقال علوم یونانی از انطاکیه به مراکز علمی سریانی جزیره و حاشیه فرات، رها و قنسیرین و اطراف دجله، نصیبین و دیرهای مسیحی
- انتقال علوم یونانی از حرّان به مراکز علمی سریانی حاشیه دجله و فرات . صابئین حرّان، ناقلان علوم یونانی به عالم اسلام ، مانند: خاندان ثابت بن قُره، بتّانی و دیگران .
- نقش مدارس رُها و نصیبین در انتقال علوم یونان به ایران ساسانی ، ترویج آیین نسطوری گری در مغرب و جنوب ایران
- نقش مراکز علمی در انتقال علوم ایرانی، یونانی و هندی به فرهنگ و تمدن اسلامی، ایجاد جندی‌شاپور و تأسیس مدرسه آن، کلیسا و مدرسه ریواردشیر نزدیک ارّجان .
- نقش مدرسه جندی‌شاپور در انتقال علوم یونانی، ایرانی و هندی به فرهنگ و تمدن اسلام، مدرسه طب جندی‌شاپور در دوران قباد و انوشیروان، نقش بزرگمهر در انتقال علوم هندی و نقش نسطوریان در انتقال علوم یونانی به اسلامی، آمدن دانشمندان بزرگ یونانی به دربار انوشیروان
- نقش و انتقال معارف هندی از طریق مراکز علمی خراسان ، سند و جندی‌شاپور به فرهنگ و تمدن اسلام، نجوم و ریاضیات هندی، جغرافیا، پزشکی و بازی شطرنج و ...
- معارف دوران جاهلی عرب قبل از اسلام و اثر آن در فرهنگ و تمدن اسلام ، نجوم، انواء، طب، بیطاری، ادبیات و شعر

- ظهور اسلام و فتح سرزمینهای بیگانه و آشنایی با مؤسسات فرهنگی و تمدنی ملل مغلوب و آشنایی با علوم ملل قدیم چون: یونان، ایران، قبط، هند و آسیای صغیر و اندلس ... و الگو برداری از علوم متداول آنان

- نقش ایرانیان در تدوین علوم عقلی و علل تاثیر آنها در ترجمه و نقل علوم بیگانه به فرهنگ و تمدن اسلامی، آغاز توجه به ترجمه علوم بیگانه در دوران اموی و عباسی ...

- تشکیل مراکز علمی مانند بیت الحکمه، مجالس بحث و مناظره علمی در دربار خلفاء و خانه‌های وزراء، امرا و خاندانهای دانش پرور مانند برامکه و بخیشوع و ...

- چگونگی استفاده مسلمانان از علوم عقلی، دوران اعتلای علوم عقلی، عصر منصور، دوران مأمون و واثق، تشویق خلفا و وزراء و امرا در پیشبرد علوم ...

- واکنش فقها و اهل سنت در برابر علوم بیگانه، تکفیر فلاسفه، منطقیون، ریاضیدانان و منجمان، برخورد با فلسفه و منطق، هندسه، نجوم و احکام نجوم

- مراکز مهم علوم عقلی در سرزمینهای اسلامی، خاندانهای بزرگ ایرانی و غیر ایرانی که در پیشبرد علوم بیگانه و نقل و ترجمه علوم تاثیر داشته اند، مانند: برامکه، موسی بن شاکر خوارزمی، خاندان حنین، ثابت بن قرة حرانی، خاندان ماسویه، خاندان بختیشوع.

منابع:

طبقات الاطباء، ابن ابی اصیبعه؛ تاریخ الحکما، قفطی؛ تاریخ الحکما، سلیمان بن جلجل اندلسی؛ طبقات الامم، ابن صاعد اندلسی؛ تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، دبیح الله صفا؛ تاریخ علوم و صناعات، پی یر روسو؛ انتقال علوم یونانی به عالم عربی، دلیسی اولیری؛ تاریخ علم، جرج سارتن؛ علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر؛ علوم بین مسلمین، تقی زاده

تاریخ علوم در اسلام (۴)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش نیاز: تاریخ علوم در اسلام (۱ و ۲ و ۳)

هدف درس: آشنایی با تاریخ علوم عقلی، تجربی و علوم غریبه در تمدن اسلامی

سرفصل‌ها:

- پیدایش فلسفه اسلامی، اعتزال و فلسفه، اصحاب اعتزال، توجه مأمون به معتزله، ترجمه کتب فلسفی، فلاسفه بزرگ اسلامی، کتب فلسفی مهم

- پیدایش منطق در اسلام، منطق و اعتزال، مخالفت فقها با منطق، غزالی و منطق، منطقیون بزرگ اسلامی، کتب منطقی مهم

- پیدایش علم کلام، تقسیمات کلام، کلام معتزلی، کلام اشعری، برخورد متکلمان با فقها و اهل حدیث، دانشمندان علم کلام، کتب کلامی مهم در اسلام و ...

- پیدایش ریاضیات اسلامی، علم عدد، جبر، مقابله، هندسه و ...

- ریاضیدانهای بزرگ، خاندان موسی بن شاکر، ابوجعفر محمد بن موسی خوارزمی و دیگر خاندانهای ریاضیدان، آثار بزرگ ریاضی در اسلام

- پیدایش علم هیئت و نجوم، منجمین بزرگ اسلامی، اختراع اسطرلاب آلات نجومی مهم، استفاده از نجوم هندی، ترجمه آثار نجومی یونان مانند: المجسطی، پیدایش رصدهای مهم مانند: زیج بتانی، زیج ابن یونس، زیج سنجری، زیج ایلخانی، اقدامات خواجه نصیر الدین طوسی و ایجاد رصدخانه مراغه، زیج سلطانی جدید (زیج الغ بیگی).

اختراع اسپکتروسکوپ یا طیف نما، انقراض زیج های اسلامی و اختراع الکتروسکوپ و ...

- پیدایش علم موسیقی اسلامی، خاندانهای موسیقی دان، موسیقی دانهای عصر اموی، موسیقی دانهای عصر عباسی مانند: ابراهیم بن مهدی، اسحاق موصلی، علی بن نافع «زریاب»، انتقال موسیقی اسلامی به اندلس و اروپا، بوجود آمدن گامها و پرده های مهم موسیقی، موسیقی دانان بزرگ اسلامی مانند: فارابی، کتب مهم در علم موسیقی ...

- پیدایش هنرهای مستظرفه اسلامی، منشأ هنرها: ایران، روم، قبط، معماری، سنگتراشی، نقاشی، مجسمه سازی، منبت کاری، کنده کاری، پارچه بافی، قالی بافی و غیره ...

- پیدایش علم کیمیا (شیمی) در اسلام، نخستین توجه به کیمیا در دوران اموی، خالد بن یزید بن معاویه و علم کیمیا، جابر بن حیان و محمد بن زکریای رازی، دانشمندان که در زمینه کیمیا تحقیق کرده اند، کتب نوشته شده در علم کیمیا ...

- پیدایش علم حیل یا مکانیک، دانشمندان که در خصوص وزن مخصوص اجسام تحقیق کرده اند، خازنی و کتاب میزان الحکمه، ابوریحان بیرونی و اندازه گیری وزن مخصوص اجسام، تحقیق در گراینگاه اجسام و نیروی گریز از مرکز، استفاده از نیروی اهرم ها، پیدایش آلات و ادوات مهم مورد استفاده در علم حیل، دانشمندان بزرگ علم حیل، آثار و تالیفات در علم حیل و فیزیک

- پیدایش طلسمات و نیرنجات، احکام نجوم فال گیری و طالع بینی، علم جفر، علما و دانشمندان متخصص در این علم، کتب نوشته شده در این علم

منابع:

تاریخ الحکما، قفطی؛ تاریخ الحکما، سلیمان بن جلجل اندلسی؛ طبقات الامم، ابن صاعد اندلسی؛ مختصر الدول، ابوالفرج ملطی؛ تاریخ علوم عقلی در تمدن اسلامی، ذبیح الله صفا؛ تاریخ علوم و صناعات، پی یر روسو؛ علم و تمدن در اسلام، سید حسین نصر؛ تاریخ علم، جرج سارتن؛ تاریخ علوم اسلامی، عمر فروخ؛ زندگینامه علمی دانشوران، زیر نظر احمد بیرشک؛ تاریخ علم نجوم، نالینو؛ الفهرست، ابن ندیم.

تاریخ علوم در اسلام (۵)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ علوم در اسلام (۱ و ۲ و ۳ و ۴)

هدف درس: بررسی سیر تاریخی دانش پزشکی در تمدن اسلامی

سرفصل‌ها:

- زمینه‌های پیدایش علم طب اسلامی، تاثیر طب بین النهرین (آشور و کلد)، تاثیر طب یونان (در دوران اسکندر)، تاثیر طب ایران (طب در دوران هخامنشیان، طب یونانی در دوران اسکندر و سلوکیان، طب در دوره اشکانیان).

طب در دوران ساسانیان، پیدایش جندی‌شاپور، ایجاد مدرسه و کلیسای جندی‌شاپور، تشکیل دانشگاه جندی‌شاپور در زمان انوشیروان، ورود طب هندی به جندی‌شاپور، ورود طب یونانی توسط پزشکان نسطوری، مراکز علمی رها، نصیبین، آمد.

- طب دوره جاهلی عرب، طب زمان پیامبر (ص)، روش پیشگیری امراض به سفارش پیامبر (ص)، حارث بن کلد و پسرش نصر بن حارث، پزشکان صدر اسلام، پیدایش طب النبوی ها، طب دوران اموی، پزشکان مسیحی شام در دربار امویان، مانند: سرجون مسیحی، تیاذوق

- عواملی که باعث توجه خلفای عباسی به طب گردید، پزشکان دوره گرد دوران عباسی، توجه خلفا به دانشگاه جندی‌شاپور و دعوت از پزشکان آن، آمدن رئیس بیمارستان جندی‌شاپور به بغداد، آغاز انتقال بیمارستان جندی‌شاپور به بغداد، ساختن نخستین بیمارستان به بغداد در دوران منصور عباسی، آغاز توجه به نقل و ترجمه کتابهای علمی،

- پزشکان بزرگ عصر اول عباسی: خاندان ماسویه، خاندان بختیشوع، خاندان حنین، آثار و تالیفات مهم پزشکان این خاندان‌ها

- پزشکی در عصر دوم عباسی: حنین و متوکل عباسی، رفتار متوکل با پزشکان، پزشکان معروف عصر دوم عباسی: حنین بن اسحاق، اسحاق بن حنین، بختیشوع، اسرائیل بن زکریا طیقوری، سخت گیری متوکل نسبت به اهل ذمه به‌ویژه نسطوریان

- پزشکی در دوره خلافت مقتدر، تاسیس بیمارستان مقتدریه بغداد، پزشکان مهم بیمارستان مقتدری بغداد، ثابت بن قرة حرانی، سنان بن ثابت

- چشم پزشکی در اسلام، ماسویه چشم پزشک عصر اول عباسی، تشخیص بعضی از بیماری های چشم، مانند: آب سیاه، گلوکوم، تشخیص آب مروارید، و جراحی کاتاراکت (آب مروارید)، زخم

ملتحمة چشم ...

- آثار و تالیفات چشم پزشکی در عصر اوّل عباسی، مانند کتاب المسائل فی العین حنین و کتاب دغل العین (اختلالات چشم) یوحنا بن ماسویه چشم پزشکان بزرگ مسلمان، ابن هیثم، عمار بن علی موصلی، علی بن عیسی (صاحب تذکره الکحالین)، ابو روح بن منصور جرجانی معروف به زرین دست، جمال الدین فارسی و جبرئیل عبیدالله و ...

- عضد الدوله و تاسیس بیمارستان عضدی شیراز، علی بن عباس مجوس (چشم پزشک عضدالدوله) در فارس صاحب کتاب الملکی، تسلط عضد الدوله بر بغداد، بنای بیمارستان عضدی بغداد، توجه عضدالدوله به ترجمه و نقل علوم، دعوت عضدالدوله از پزشکان دو عراق برای آمدن به بیمارستان عضدی بغداد

- پزشکان بزرگ بیمارستان عضدی بغداد مانند: جبرئیل بن عبیدالله (چشم پزشک) ابوالحسین بن تفاع، ابوالحسن کشکریا، ابن تلمیذ، ابوالبرکات بهودی

- آثار و تالیفات پزشکان بیمارستان عضدی بغداد، تشخیص بیماری سکت، پزشکان بیمارستان عضدی بعد از مرگ عضدالدوله، خرابی بیمارستان عضدی بر اثر سیل و مرمت آن .

- انتقال چشم پزشکی اسلامی از مشرق اسلامی به غرب جهان اسلام، پزشکی و چشم پزشکی در مصر، مغرب، اندلس و صقلیه (سلیسیل)

- پیدایش طبیعیات، ترجمه آثار ارسطو در طبیعیات، ترجمه کتاب الحشایش دیوسکوریدس عین زرعی در دوره عباسیان، اصلاح و ترجمه مجدد آن در عصر امویان اندلس توسط نیکلای بیزانسی، تاثیر کتاب الحشایش در پیدایش کتب اقرابادین گیاهان داروئی .

- دارو سازی و پیدایش آن، کتب طب النبوی و طب الصادق و نقش آنها در پیدایش کتب داروسازی اسلامی، اقرابادین های مهم مانند: اقرابادین شاپور بن سهل، داروسازان برجسته، آثار و تالیفات مهم داروسازی، ایجاد شرابخانه در بیمارستانها، مانند: شرابخانه بیمارستان عضدی

منابع:

طبقات الاطباء، ابن ابی صیبغه؛ طبقات الامم، ابن صاعد اندلسی؛ تاریخ الحکما، قفطی؛ تاریخ الحکما، ابن جلجل؛ تاریخ پزشکی ایران، محمود نجم آبادی؛ تاریخ طب عربی، ادوارد براون؛ پنجهزار سال پزشکی، ادوارد جرالد؛ تاریخ پزشکی ایران، سیریل؛ تاثیر فرهنگ ایران در اسلام، محمد محمدی؛ انتقال علوم یونانی به علام عربی، اولیری؛ علم و تمدن در اسلام، دکتر سید حسین نصر.

مطالعات اسلامی در غرب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنایی با مطالعات غربیان در حوزه تاریخ، فرهنگ و تمدن اسلامی و نقد این مطالعات.

سرفصل‌ها:

-واژه شناسی شرق‌شناسی، اسلام شناسی و مطالعات اسلامی، انگیزه‌های مطالعات اسلامی در

غرب

- نخستین حوزه‌های مطالعات اسلامی، گام‌های نخستین در مطالعات اسلامی در غرب

- جنگ‌های صلیبی و تاثیر آن بر مطالعات اسلامی

- نهضت اصلاح دین و تاثیر آن بر این مطالعات

- عصر روشنگری و مطالعات اسلامی

- مطالعات اسلامی در سده‌های نوزدهم و بیستم میلادی

- دایره‌المعارف‌های تخصصی در حوزه مطالعات اسلامی مانند: دایره‌المعارف اسلام و دایره‌المعارف

قرآن و ...

- آشنایی با برجسته‌ترین پژوهشگران حوزه مطالعات اسلامی در غرب و نقد آثار ایشان

منابع:

تاریخ مطالعات اسلامی در غرب انگلیسی زبان، مرتضی اسعدی؛ نقد آثار خاورشناسان، سید

مصطفی طباطبایی؛ مقاله «مستشرقون» در EI 2؛ اسلام از دریچه چشم مسیحیان، مجتبی مینوی؛

المستشرقون، نجیب العقیقی؛ موسوعه المستشرقون، عبدالرحمن بدوی؛ الاسلام و الاستشراق، صالح

زهر الدین؛ الاستشراق فی الفكر الاسلامی المعاصر، الشرقاوی؛ شرق‌شناسی، ادوارد سعید.

جهان اسلام در برخورد با غرب و استعمار

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: بررسی چگونگی رویارویی مسلمانان و اندیشمندان جهان اسلام با فرهنگ و تمدن مغرب زمین از آغاز تا عصر حاضر، بویژه عصر استعمار

سرفصل‌ها:

اورپا در قرون وسطی، رنسانس اروپا و پیامدهای آن، آغاز عصر استعمار، مواجهه اعراب مسلمان با اروپا، مسلمانان و اندیشمندان مسلمان در برابر استعمار غرب، جنبشهای فکری اصلاحی در مصر (سید جمال الدین، محمد عبده، محمد رشید رضا، کواکبی)، اصلاح طلبی در شبه قاره، اصلاحات در قلمرو خلافت عثمانی.

منابع:

سیر اندیشه سیاسی در اسلام معاصر، حمید عنایت؛ سیر اندیشه سیاسی عرب، حمید عنایت؛ اخوان المسلمین، بیومی؛ احیاء فکر دینی در اسلام، اقبال لاهوری؛ طبایع الاستبداد، کواکبی؛ نقش جمال الدین اسدآبادی در بیداری مشرق زمین، محیط طباطبایی؛ شیخ محمد عبده، مصطفی حسینی طباطبایی؛ دین و جامعه، حمید عنایت؛ الاسلام فی مواجهه التحديات المعاصر، مودودی؛ مفاهیم اسلامیة حول الدین و الدولة، مودودی.

ایران در برخورد با غرب و استعمار

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: جهان اسلام در برخورد با غرب و استعمار

هدف درس: بررسی چگونگی رویارویی ایرانیان و اندیشمندان ایرانی با فرهنگ و تمدن مغرب زمین از آغاز تا عصر حاضر بویژه عصر استعمار

سرفصل‌ها:

- وجه استعماری تمدن غرب
- رویارویی ایرانیان با تمدن غرب از آغاز تا پایان عصر صفوی
- ایران و تمدن غرب در سده هیجدهم میلادی (افشاریه و زندیه)
- عصر قاجاریه و استعمار غرب
- غرب‌گرایی، غرب‌زدگی، غرب‌ستیزی و اصلاح‌طلبی در ایران معاصر و برجسته‌ترین نمایندگان هر گرایش همراه با نقد آراء ایشان

منابع:

نخستین رویارویی های اندیشه گران ایران با دوروی تمدن بورژوازی غرب ؛ عبدالهادی حائری؛ نقش روحانیت در مشروطیت، حامد الگار؛ تشیع و مشروطیت، عبدالهادی حائری؛ تنبیه الامه و تنزیه المله، نائینی؛ تاریخ بیداری ایرانیان، ناظم الاسلام کرمانی؛ اندیشه‌های میرزا فتحعلی آخوند زاده، آدمیت؛ سفر اروپائیان به ایران، شیبانی؛ سیاست خارجی ایران در دوران صفویه، نصرالله فلسفی؛ سفرنامه برادران شرلی در زمان شاه عباس کبیر، ترجمه آوانس؛ اسناد و مکاتبات سیاسی ایران از سال ۱۱۰۵ تا ۱۱۳۵ ه. ق، عبدالحسین نوایی .

تاریخ هنرهای اسلامی (۱)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با مبانی هنر در اسلام، زمینه‌ها و چگونگی شکل‌گیری هنر اسلامی در دوره خلفای راشدین و اموی و بررسی اجمالی آثار برجسته هنری این دوره خاصه در معماری و صورتگری

سرفصل‌ها:

- تبیین اهمیت و جایگاه آثار هنری در تاریخ فرهنگ و تمدن، تعریف هنر (بیان دلایل صعوبت نیل به تعریفی جامع و مانع در هنر، مبانی گوناگون در تعریف هنر، طرح تعاریف مهم هنر براساس کتاب «هنر چیست؟» تولستوی).
- انواع هنر؛ هنرهای تجسمی و غیر تجسمی، عناصر و مؤلفه‌های هنرهای تجسمی (خط، حجم، رنگ، سایه روشن، تعادل، تقارن و ...)
- هنر در اسلام بر پایه مستندات قرآنی و روایی
- هنر دینی یا مقدس، هنر اسلامی و ممیزات آن در مقایسه با دیگر هنرها (بیزانسی، ساسانی، اقلیمی، محلی و منطقه‌ای)
- سیر اجمالی هنرهای اسلامی در دوره خلفای راشدین و اموی در قلمرو اسلام (جزیره العرب، شام، عراق و ایران، مصر، مغرب و اندلس)
- نخستین آثار معماری اسلامی در مدینه، بصره، کوفه، مصر، افریقیه، ایران
- قبه الصخره، جامع اموی دمشق، مسجد مدینه و مسجد الاقصی، جامع قرطبه و ... با ارائه تصاویر در کارگاه
- بررسی معماری در کاخ‌های دوره اموی، کاخ المشتی العمرة، خربة المَفجَر، الحیر الشرقي و الغربي و ... با ارائه تصاویر در کارگاه
- هنر نقاشی در دوره شکل‌گیری، بررسی احکام اسلامی در باب صورتگری، خاستگاه‌های بومی، منطقه‌ای و بیگانه، بویژه تبیین تأثیرات بیزانسی و ساسانی، بیان دلایل و زمینه‌های رویکرد مسلمانان به طرح‌های آرابسک با ارائه تصاویر در کارگاه
- بررسی هنرهای دیگر در دوره شکل‌گیری (حجاری، فلزکاری، سفالگری و ...)

- جمع بندی مباحث جلسات پیش و ارائه خلاصه‌ای از اختصاصات کلی هنر اسلامی در دوره شکل‌گیری و مقایسه آن با هنرهای دیگر چون ساسانی، بیزانسی، چینی و ...

منابع:

هنر چیست، لئون تولستوی؛ هنر چیست، حبیب‌الله آیت‌اللهی؛ کلیات زیباشناسی، بندتو کروچه؛ معنی زیبایی، اریک نیوتن؛ هنر مقدس، تیتوس بورکهارت؛ چیستی هنر، سید عباس نبوی؛ *المکاسب المحرمه*، امام خمینی (رض)؛ *تاریخ عمومی هنرهای مصور*؛ علینقی وزیر؛ *تاریخ اجتماعی هنر و ادبیات*، حشمت جزنی؛ *هنر اسلامی*، ارنست کونل؛ *هنر اسلامی*، کریستین پرایس؛ *هنر اسلامی*، اولگ گرابار؛ *هنر اسلامی*، تالبوت رایس؛ *سبک‌شناسی هنر معماری در سرزمین اسلامی*، جان هوگ؛ *هنر و معماری اسلامی*، شیلا بلر و جاناتان ام بلوم؛ *هنر و معماری اسلامی*، ریچارد ادینگهاوزن و الگ گرابار؛ *سیر هنر در تاریخ*، وزارت آموزش و پرورش؛ *معماری اسلامی*، رابرت هیلن براند؛ *هنر ایران*، آندره گدار؛ *معماری اسلامی ایران در دوره ایلخانان*، دونالد ن. ویلبر؛ *معماری اسلامی ایران*، محمد کریم پیرنیا؛ *تاریخ هنر در سرزمین‌های اسلامی*، انور الرفاعی؛ *سیر تاریخ نقاشی ایران*، لورنس بینیون و بازیل گری؛ *همگامی نقاشی با ادبیات*، م. م. اشرفی؛ *نقاشی اسلامی*، دیوید تالبوت رایس؛ *هنر اسلامی*، تیتوس بورکهارت؛ *تاریخ هنر*، ه. و. جنس؛ *معماری ایران در دوره اسلامی*، محمد یوسف کیانیان؛ *آثار ایران*، آندره گدار؛ *اصفهان*، لطف‌الله هنرفر؛ *راهنمای صنایع اسلامی*، س. م. دیمانند؛ *تاریخ صنایع ایران (بعد از اسلام)*، زکی محمد حسن؛ *الکنوز الفاطمیه*، زکی محمد حسن؛ «آرابسک» در *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*، هادی عالم زاده؛ «سبک آذری» در *دائرة المعارف بزرگ اسلامی*، هادی عالم زاده.

تاریخ هنرهای اسلامی (۲)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ هنرهای اسلامی (۱)

هدف درس: آشنایی با سیر تاریخی هنرهای اسلامی در جهان اسلام از آغاز دوره عباسی (۱۳۲ هـ) تا پایان خلافت عباسیان در قاهره (۹۲۲ هـ) ؛ مشتمل بر مطالعه اجمالی انواع هنرهای تجسمی در سرزمین عراق، ایران و آناتولی، شام، مصر، مغرب و اندلس.

سرفصل‌ها:

- تبیین اجمالی وضع سیاسی و فرهنگی قلمرو مسلمانان در دوره مسلمانان در دوره مذکور و بیان چگونگی تعاملات هنری در قلمرو حکومت مستقل و نیمه مستقل مسلمان در شرق و غرب جهان اسلام .
 - بررسی اجمالی هنرهای اسلامی (معماری، صورتگری، فلزکاری و ...) در عراق خاصه بغداد و سامرا در دوره نفوذ ایرانیان .
 - بررسی اجمالی هنرهای اسلامی در ایران و آناتولی در دوره سلاجقه
 - مطالعه اجمالی هنرهای اسلامی در ایران و آناتولی و ماوراء النهر در دوره ایلخانان و تیموریان
 - بررسی اجمالی هنرهای اسلامی در شام و مصر در دوره طولونیان و اخشیدیان
 - بررسی اجمالی هنرهای اسلامی در شام و مصر در دوره فاطمیان
 - بررسی اجمالی هنرهای اسلامی در شام و مصر در دوره ایوبیان و ممالیک
 - بررسی اجمالی هنرهای اسلامی در مغرب و اندلس و سیسیل در دوره مرابطان، موحدان، حفصیان و بنی نصر
 - مروری کلی و جمع بندی مطالب جلسات پیشین
- * همه مطالب این سرفصل‌ها لزوما باید با ارائه تصاویر و اسلاید در کارگاه همراه باشد

منابع:

به منابع تاریخ هنرهای اسلامی (۱) مراجعه شود.

تاریخ هنرهای اسلامی (۳)

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: تاریخ هنرهای اسلامی (۱ و ۲)

هدف درس: آشنایی با سیر تاریخ هنرهای اسلامی در جهان اسلام در دوره عثمانی، صفوی و زندیه، سلاطین دهلی و گورکانیان هند، مشتمل بر مطالعه اجمالی انواع هنرهای تجسمی خاصه معماری، صورتگری در آناتولی، شام، مصر، مغرب، ایران و هند و تأثیر هنر اسلامی بر غرب .

سرفصل‌ها:

- تبیین اجمالی وضع سیاسی و فرهنگی مسلمانان در سرزمین‌ها و دوره‌های مورد بحث
- معماری و هنر در آناتولی در دوره نخستین حکومت عثمانی
- تأثیرات فرهنگی و هنری فتح قسطنطنیه خاصه در زمینه هنرهای تجسمی
- دوره شکل‌گیری هنر عثمانی از عصر محمد فاتح تا سلیم
- سبک ممتاز عثمانی و بررسی هنر عثمانی در سده‌های ۱۲ و ۱۳ / ۱۷ و ۱۸ در مصر و شمال آفریقا
- تبیین اجمالی وضع سیاسی و فرهنگی دوره صفویه و زندیه
- بررسی سبک و آثار معماری دوره صفویه و زندیه (با تکیه بر بناهای برجسته اصفهان)
- هنرهای مستظرفه در دوره صفویه و زندیه
- بررسی تأثیرات هنر صفویان در سرزمین‌های دیگر (هند و ماوراء النهر)
- هنر و معماری هند در دوره سلاطین دهلی
- هنر و معماری هند در دوره گورکانیان و سلاطین دکن
- بررسی تأثیر هنر اسلامی بر غرب
- بیان اجمالی تأثیر هنر اسلامی بر جهان اسلام در عصر حاضر

منابع:

به منابع تاریخ هنرهای اسلامی (۱) مراجعه شود.

تاریخ عثمانیان

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنایی با تاریخ عثمانی از آغاز و چگونگی اقتدار تا فروپاشی

سرفصل‌ها:

- آشنایی با موضوعات سرفصل و نقد و تحلیل منابع و مآخذ و تحقیقات مربوط به آن، بررسی زمینه‌های تاریخی و اوضاع سیاسی آسیای صغیر مقارن ظهور عثمانیان
- ترکان عثمانی و علل مهاجرت آنان به آسیای صغیر، نسب و تبار ترکان عثمانی، عثمان بن ارطغرل، اورخان غازی، بررسی علل و چگونگی آغاز فتوحات و کشورگشایی عثمانیان، پیروزیهای مراد در بالکان
- بایزید اول، لشکرکشی به بالکان، برقراری روابط دوستانه با صربها، تصرف بلغارستان و آغاز جنگهای صلیبی، ظهور تیمور و لشکر کشی او به آناتولی، اسارت بایزید و مرگ او
- اختلاف در خاندان عثمانی، محمد اول و انسجام دوباره دولت عثمانی، مراد دوم و آغاز دوباره فتوحات در اروپا، جانشینان مراد
- محمد دوم و فتح قسطنطنیه، نبرد در صربستان، بوسنی، آلبانی، تصرف طرابوزان و انقراض دولت مسیحی آن، دوبار سلطنت مراد دوم و محمد دوم
- سلطان بایزید دوم، اقدامات عمرانی او، اختلافات داخلی و درگیری با برادر، آشتی بایزید، ظهور صفویه و پادشاهی اسماعیل، موضع بایزید در برابر صفویان
- سلیم اول، علاقه به شعر و ادب، فعالیت صفویان برای گسترش تشیع در آناتولی، نبرد چالدران و شکست صفویه، روابط دوستانه با ممالیک، تصرف مصر و انتقال خلافت به عثمانیان
- سلیمان قانونی، عملیات نظامی در اروپا، سلیمان و صفویه، نبرد غرب مدیترانه، سلیمان و پرتغالیها، اصلاحات و اقدامات مهم قانونی و عمرانی سلیمان
- ظهور زمینه‌های ضعف و انحطاط عثمانی‌ها، بررسی علل و عوامل ضعف دولت عثمانی، سلیم دوم و اقدامات او، گسترش ناوگان دریایی، مراد سوم و جنگهای او، محمد سوم و جنگ با اتریش و ایران.
- اقدامات عمرانی احمد اول در مکه و مدینه، جنگ با اتریش و ایران، عثمان دوم و نبرد با لهستان، قتل عثمان، سلطان مراد چهارم، ابراهیم و نبرد با ونیز

- محمد چهارم، شکست نیروی دریایی او، شورش در آناتولی، سلیمان دوم، گسترش ناآرامیهای داخلی، احمد دوم

- مصطفای دوم و پیمان صلح با اتریش، روسیه و لهستان، افزایش اقتدار دول اروپائی، احمد سوم و عقد قرارداد صلح با پطر کبیر، تأثیر پذیری عثمانی از اروپا

- محمود اول، نبرد با صفویان در حال انقراض، عثمان سوم، مصطفای سوم، عبدالحمید اول و عقد قرار داد ننگین با روسیه

- سلیم سوم، ادامه جنگ با روسیه، اصلاحات نظامی، نبرد با فرانسویان بر سر تصرف مصر، محمود دوم و ادامه نبرد با روسیه، شورش در یونان

- عبدالحمید اول و جنگ کریمه، عقد معاهده پاریس، صدور فرمان گلخانه، عبدالعزیز و تصرف کانال سوئز، مراد پنجم، عبدالحمید دوم

- محمد پنجم، محمد ششم، بررسی علل و عوامل زوال و تجزیه خلافت عثمانی، اصلاح طلبی و تجددگرایی، جنبش پان ترکیسم، جنگ جهانی اول، انحلال خلافت و تشکیل ترکیه جدید

منابع:

احمد الحموی، فضائل سلاطین بنی عثمان؛ اسماعیل سرهنگ، تاریخ الدوله العثمانیه؛ برنارد لوئیس، استانبول و تمدن امپراطوری عثمانی؛ جرجی زیدان، الانقلاب العثماني؛ حقی اوزون، تاریخ امپراطوری عثمانی؛ ساطع الحصری، البلاد العربیه و الدوله العثمانیه؛ عبدالسلام عبدالعزیز، السلطان محمد فاتح؛ علی حسون، تاریخ الدوله العثمانیه؛ محمد فؤاد، قیام الدوله العثمانیه؛ محمد عبدالطیف، فتح الثمانیین؛ محمد فواد کوپرلی، قیام الدوله العثمانیه؛ محمد السید، مصر فی العصر العثماني؛ وین و وسینیچ، تاریخ امپراطوری عثمانی؛ هامرپورگشتال، تاریخ امپراطوری عثمانی.

تاریخ اسلام در شبه قاره هند

شماره درس:

تعداد واحد: ۲

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی دانشجویان با زمینه ها، علل و عوامل نفوذ و نشر اسلام در شبه قاره و بررسی و گزارش مختصر شکل گیری حکومت‌های اسلامی از آغاز تا استقلال هند و تجزیه آن.

سرفصل‌ها:

- بررسی مختصر جغرافیای تاریخی شبه قاره (سند - بنگاله - کشمیر - مالوا - معبر - دکن) و اوضاع سیاسی، اجتماعی و مذهبی شبه قاره مقارن ظهور و گسترش اسلام در شبه قاره

- فتوحات مسلمانان در سند، والیان مسلمان این مناطق تا دوره غزنویان

- غزنویان و گسترش اسلام در شبه قاره
- غوریان
- غلامشاهیان یا ممالیک هند
- خلجیان و تغلقیان (آل تغلق)
- نگاهی گذرا به حکومت‌های اسلامی گجرات - مالوا - خاندش - جونپور - بنگال و ...
- فتوحات مسلمانان در دکن و تأسیس سلسله بهمنیان (جگرگه و بیدر)
- تجزیه حکومت بهمنیان و تأسیس سلسله‌های مستقل : بریدشاهیان بیدر
- عادلشاهیان بیجاپور
- نظامشاهیان احمدنگر
- عمادشاهیان برار
- قطب شاهیان گلکنده
- مغولان هند (گورکانیان یا تیموریان هند)
- بررسی اجمالی وضع سیاسی هند از سقوط گورکانیان تا استقلال هند و تجزیه آن
- نگاهی کوتاه به اوضاع فرهنگی در قلمرو حکومت‌های مسلمان هند و روابط و تعامل فرهنگی و هنری آنان با ایران

منابع:

تاریخ فرشته، محمد قاسم هندوشاه ؛ برهان مآثر، سید علی طباطبایی؛ منتخب التواریخ، عبدالقاهر بدوانی؛ طبقات ناصری، منهاج سراج؛ تاریخ الاسلام، عبدالمنعم النمر ؛ تاریخ المسلمین فی شبه القاره الهند و باكستانیه و حضارتهم، احمد محمود الساداتی؛ تاریخ تفكر الاسلامی در هند، عزیز احمد؛ سلسله‌های اسلامی جدید، باسورث، ترجمه بدره ای ؛ هنر و هنر ایرانی - هندو اسلامی، هالاید، ترجمه یعقوب آژند و نیز:

The Cambridge History of India, 4 Vols, Cambridge, university press, 1928.

تاریخ اسلام در مغرب

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

هدف درس: آشنایی با مهمترین وقایع تاریخی و فرهنگی در مغرب کبیر و صقلیه (سیسیل)

سرفصل‌ها:

- معرفی منابع و مآخذ تاریخی افریقیه و مغرب
- افریقیه و مغرب در دوران والیان اموی
- افریقیه و مغرب در عصر والیان عباسی
- مغرب در عصر ادریسیان
- افریقیه و مغرب در عصر رستمیان (خوارج اباضی) و بنی مدرار سچلماسه (خوارج صفری)
- افریقیه و مغرب در عصر اغلبیان
- افریقیه و مغرب در عصر فاطمیان
- صِقْلَیَّه در عصر اغلبیان و فاطمیان
- افریقیه و مغرب در عصر آل زیری بن مناد (دست نشاندۀ فاطمیان)
- مغرب در عصر دولت بنی حماد(شعبه دوم آل زیری بن مناد)
- دولت های بربری مغرب، دولت مرابطان
- مغرب در عصر دولت موحدان
- افریقیه در عصر بنی حفص
- مغرب در عصر بنی زبان (بنی عبدالواد - تلمسان)
- مغرب در عصر بنی مرین
- مغرب در عصر امرای بنی وَ تُعَس
- مغرب در عصر شرفای مراکش: شرفای حسنی، شرفای فلالی

منابع:

البیان المغرب، ابن عذاری مراکشی؛ المعجب فی تلخیص اخبار المغرب، عبدالواحد مراکشی؛

معالم الايمان فى معرفه اهل القيروان، ابوزيد عبدالرحمن بن محمد الدباغ؛ الانيس المطرب بروض
القرطاس فى اخبار ملوك المغرب و تاريخ مدينه فاس، على بن محمد احمد فاسى (ابن ابى زرع)؛
تاريخ مملكه الاغالبه، ابن وردان؛ المؤنس فى الاخبار افريقيه و تونس، ابن ابى دينار؛ الادراسه فى
المغرب، محمود اسماعيل؛ الخلافه الفاطميه با لمغرب، فرحات الدشراوى، تعريب حمادى الساحلى؛
الحله السيراء، ابن ابار؛ الاستقصاء الاخبار دول المغرب الاقصى، السلاوى؛ فتح العرب للمغرب، حسين
مؤنس؛ الحلل الموشيه فى ذكر الاخبار المراكشيه، مجهول المؤلف؛ الاباضيه فى موكب التاريخ، على
يحيى معمر؛ المن بالامامه، ابراهيم بن صاحب الصلاه.

تاریخ اسلام در اندلس

تعداد واحد: ۲

شماره درس:

نوع واحد: نظری

ساعات تدریس: ۳۲ ساعت

پیش‌نیاز: ندارد

هدف درس: آشنایی با تاریخ و تمدن اندلس در دوره حکومت مسلمانان و تحلیلی از علل انقراض حکومت اسلامی و اخراج مسلمانان

سرفصل‌ها:

- معرفی منابع و مآخذ تاریخی اندلس
- اندلس در عصر امویان
- اندلس در عصر عامریان
- اندلس در عصر ملوک الطوائف: بنی حمود درما لقه، بنی عباد در اشبیلیه بنی زیری در غرناطه، بنی جهور در قرطبه، بنی عامر در بلنسیه، بنی تجیب و بنی هود در سرقسطه، بنی الافطس در بطلموس، بنی صمادح در المریه، بنی مرین در شلب، امرای دانیه، امرای رنده، امرای مورون، امرای ارکش، بنی بکر در ولبه و بنی یحیی در لبله و امرای شنت مریه و امرای مار تله و امرای بنی رزین.
- بنو قاسم و امرای مرسیه و امرای لارده، امرای طرطوشه، امرای میورقه
- اندلس در عصر مرابطین
- اندلس در عصر موحدین
- اندلس در عصر بنی‌الاحمر
- تحلیلی از علل انقراض دولت اسلامی و ماجرای اخراج مسلمانان.

منابع:

اخبار مجموعه، مجهول المؤلف؛ *حذوه المقتبس فی الاخبار الاندلس*، حمیدی؛ *المعجب فی تلخیص اخبار الاندلس و المغرب*، عبدالواحد مراکشی؛ *مشاهدات لسان الدین بن الخطیب فی بلاد الغرب و الاندلس؛ تاریخ قضاء الاندلس*، نباهی نشر لیوی پرونسال؛ *الدوله العامریه فی الاندلس*، محمد عبدالله عنان؛ *تاریخ دولت اسلامی در اندلس*، محمد عبدالله عنان؛ *الذخیره فی محاسن اهل الجزیره*، ابن بسام؛ *الذخیره السنیه فی تاریخ الدوله المرینییه*، علی بن ابی زرع الفارسی؛ *الموحدون فی المغرب الاسلامی تنظیماتهم و نظمهم*، الدكتور عزالدین عمر موسی کتاب الصله، ابن بشکول؛ *تحفه الانفس و شعار سكان الاندلس*، ابن هذیل؛ *تاریخ اندلس السیاسی والعمرائی والاجتماعی*، علی محمد حموده.

پروژه تحقیقاتی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش نیاز: دارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲

هدف درس: آشنایی و کسب مهارت در پژوهش، نگارش و تألیف مقاله‌ها گزارش‌ها و پژوهش‌های کلاسی و پایان نامه‌های تحصیلی

سرفصل‌ها:

نیاز به سرفصل ندارد.

مبانی مردم شناسی (انسان شناسی)

تعداد واحد: ۲	شماره درس:
نوع واحد: نظری	ساعات تدریس: ۳۲
پیش نیاز: ندارد	

هدف: آشنایی دانشجویان با مبانی و مفهوم مردم شناسی (انسان شناسی) به عنوان یک حوزه میان رشته ای و بهره گیری از آموزه‌های آن در مطالعات و پژوهشهای تاریخی.

سرفصل‌ها:

- تعاریف و مفاهیم
- تعریف اصطلاحات: مردم شناسی، مردم نگاری، انسان شناسی، پیدایی و ارتباط آن‌ها با یکدیگر
- تاریخچه پیدایی مردم شناسی به عنوان یک رشته
- جایگاه و اهمیت مردم شناسی در مطالعات تاریخی
- پیدایی انسان و مهمترین خصائص و ویژگی‌هایش
- مراحل حیات انسانی:
- ۱- دوره‌های باستانی و ما قبل تاریخ (پارینه سنگی، نوسنگی و...).
- ۲- دوره‌های تاریخی هم زمان با پیدایی جوامع و تمدن‌های اولیه.
- توصیف وضعیت زندگی، نوع معیشت، نحوه سکونت، لباس، ابزارها و ... در هر دوره
- سهم و تأثیر محیط جغرافیایی در ماهیت و ساختار حیات اجتماعی و فرهنگی انسان
- خصایص و ویژگیهای مشترک طبیعی هر نژاد، قوم، جامعه و علل و عوامل آن
- خصایص و ویژگیهای مشترک در حیات فکری - فرهنگی هر نژاد، قوم و جامعه
- مبانی و عوامل و چگونگی شکل گیری هویت فردی و اجتماعی انسان
- تعریف جامعه، فرهنگ و شخصیت و ارتباط بین آنها
- عوامل مادی و معنوی سازنده فرهنگ اجتماعی
- انواع فرهنگ‌ها: فرهنگ قومی، محلی، مذهبی، طبقاتی و گروهی، شغلی و
- فرهنگ و شخصیت
- انقلاب و تحول فرهنگی (علل و عوامل)

منابع:

تاریخ اندیشه و نظریه‌های انسان شناسی، ناصر فکوهی، نشرنی

مقدمه ای بر انسان شناسی، کلودریویر، ترجمه ناصر فکوهی، نشرنی
گرد شهر باچراغ، دکتر روح الامینی
نظریه‌های انسان شناسی، گاربارینو، ترجمه عباس محمدی اصل
فرهنگ مردم شناسی، علی اصغر عسگری خانقاه
روش تحقیق کیفی در مردم شناسی، ترجمه ثلاثی
زمینه فرهنگ شناسی، دکتر روح الامینی
درآمدی بر انسان شناسی، سایمون کلمن، ترجمه ثلاثی
علوم انسانی گستره نا شناخت‌ها

مقدمات زبان ترکی استانبولی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲

هدف: آشنایی دانشجویان با ساختار و دستور زبان ترکی استانبولی به منظور بهره‌گیری از منابع نوشته شده به این زبان در مطالعات تاریخی

سرفصل‌ها:

- آموزش الفبای ترکی استانبولی
- آشنایی با گرامر زبان ترکی استانبولی
- کاربرد آموخته‌ها در قرائت و ترجمه متون تاریخی به زبان ترکی استانبولی
- دانشجویان با گذراندن این دوره آموزشی مقدمات اولیه را برای قرائت و ترجمه متون ترکی و مطالعه تحقیقات جدید مورخان ترک فرا می‌گیرد.

منابع:

به انتخاب استاد

مقدمات زبان اردو

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲

هدف: آشنایی دانشجویان با ساختار و دستور زبان اردو به منظور بهره‌گیری از منابع نوشته شده به این زبان در مطالعات تاریخی

- تاریخچه زبان اردو
- آموزش الفبای اردو
- آشنایی با دستور زبان اردو
- کاربرد آموخته‌ها در قرائت و ترجمه متون تاریخی به زبان اردو
- دانشجو با گذراندن این دوره آموزشی مقدمات اولیه را برای قرائت و ترجمه متون اردو و مطالعه تحقیقات جدید مورخان اردو زبان فرا می‌گیرد.

منابع:

به انتخاب استاد

مبانی روان‌شناسی اجتماعی

تعداد واحد: ۲

نوع واحد: نظری

پیش‌نیاز: ندارد

شماره درس:

ساعات تدریس: ۳۲

هدف: آشنایی دانشجویان با موضوع مطالعات روان‌شناسی اجتماعی و بهره‌گیری از نتایج بدست آمده در مطالعات تاریخی تا دانشجویان بتوانند در مطالعه و تبیین رویدادهای تاریخی به لایه‌های درونی جامعه توجه کنند.

سرفصل‌ها:

۱- کلیات

- تعریف موضوع، تاریخچه و ضرورت پیدایی
- مکاتب و مبانی نظری روان‌شناسی اجتماعی
- روان‌شناسی اجتماعی حوزه اصیل واقعیت اجتماعی
- روان‌شناسی اجتماعی محور و عامل اصیل همبستگی و کنش و واکنش‌های اجتماعی
- رابطه روان‌شناسی اجتماعی با علوم دیگر بویژه تاریخ و مطالعات تاریخی
- ثوابت و متغیرات در روان‌شناسی اجتماعی

۲- موضوعات و مباحث:

- نوع ارتباط و پیوند بین روان‌شناسی فردی و اجتماعی
- عوامل مؤثر در پیدایی و تکوین حیات اجتماعی
- عوامل اجتماعی مؤثر در پیدایی و شکل‌گیری هویت و شخصیت فردی و اجتماعی
- عوامل اجتماعی مؤثر بر کنش‌ها و واکنش‌های اجتماعی
- عوامل اجتماعی مؤثر در تحولات سیاسی، فکری - فرهنگی جوامع
- عوامل اجتماعی مؤثر در پیدایی و فرآیند قیامها و جنبش‌های اجتماعی سیاسی
- روان‌شناسی اجتماعی طبقات و گروه‌های اجتماعی
- روان‌شناسی اجتماعی شهر و شهرنشینی و بادیه و بادیه‌نشینی
- روان‌شناسی اجتماعی در مناسبات و روابط بین‌المللی

منابع:

روان شناسی اجتماعی، اتو کلاین برگ، ترجمه علی محمد کاردان، نشر اندیشه،
روان شناسی اجتماعی، لوک بدار، ژوزه دزیل، لوک لاماش، ترجمه حمزه گنجی،
روان شناسی اجتماعی، ارونسون، ترجمه حسین شکر کن، نشر رشد،
روان شناسی اجتماعی، از آغاز تا کنون، گوردن دبلیو آلپورت، جونز، ترجمه محمد تقی طوسی،
نشر آستان قدس رضوی
روان شناسی، اجتماعی، حبیب احمدی، نشر دانشگاه شیراز

- Exploring social psychology, Baron r. Byrn / D. Watson
- Social psychology, Taylor.
- The Blackwell in social psychology, Histon M.manstead
- Social psychology, Gargner G.Imes